

Identitetsskifte?

Identitet i tyrkisk utenrikspolitikk under AKP-regjeringen

Kristian Ruge Bjærke

Masteroppgave i Midtøsten og Nord-Afrika Studier

Veileder: Bjørn Olav Utvik

UNIVERSITETET I OSLO

15. november 2011

Identitetsskifte?

Identitet i Tyrkisk utenrikspolitikk under AKP-regjeringen

av Kristian Ruge Bjærke

Masteroppgave i Midtøsten og Nord-Afrika Studier

Veileder: Bjørn Olav Utvik

Institutt for Kulturstudier og Orientaliske Språk, Det Humanistiske Fakultet

Universitetet i Oslo

Høstsemesteret 2011

© Kristian Ruge bjærke

2011

Identitetsskifte? – Identitet i tyrkisk utenrikspolitikk under AKP-regjeringen

Kristian Ruge Bjærke

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Copycat, Lysaker

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker og diskuterer jeg bakgrunnen for endringene i tyrkisk utenrikspolitikk overfor Midtøsten under Adalet ve Kalkınma-partiet (AKP).

Etter at AKP kom til regjeringsmakt i 2002 er det blitt diskutert om islam og ”Østen”, er i ferd med å erstatte Tyrkias tradisjonelle vestlige forankring.

I kommentarlitteraturen er det stor uenighet om hvilken rolle religiøs identitet spiller for AKP; fra de som hevder det har skjedd et identitetsskifte med store følger for Tyrkias strategiske tenkning, til de som hevder identitet verken er til stede i, eller av betydning, for AKPs politikkutforming.

I en analyse av kommentarlitteratur, primært fra amerikanske tidsskrifter og aviser, viser jeg først at påstanden om identitetsskifte kan settes i forbindelse med gitte politiske interesser.

Jeg undersøker deretter påstanden om identitetsskifte nærmere ved å analysere taler og uttalelser av Tyrkias utenriksminister Ahmet Davutoğlu. Her peker jeg på at religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkører faktisk spiller en viss rolle i AKPs utenrikspolitiske retorikk.

Ved å nærlese to av Ahmet Davutoğlus akademiske tekster viser jeg så en sammenheng mellom den religiøse identitetsretorikken og et post-kolonialt/anti-hegemonisk tema. Jeg presenterer så eksempler fra tyrkisk politikk som underbygger denne sammenhengen.

Opgaven diskuterer fortløpende og avslutningsvis identitetsskiftets relative betydning i forhold til andre mulige incentiver for AKPs økte fokus på Midtøsten-regionen.

Forord

Jeg vil først og fremst takke min samboer Marianne fordi hun stiller opp med godt humør, og til og med oppfordret meg til å bruke tid på oppgaven i en periode da mye hendte hjemme.

Jeg vil takke Matilde som holdt ut en brennende varm sommer på Istanbul's skyggefrie lekeplasser, mens jeg leste gloser og grammatikk.

Jeg vil takke veileder Bjørn Olav Utvik for konstruktive diskusjoner og tilbakemeldinger gjennom prosessen.

Stipendiat Einar Wigen's engasjement var til uvurderlig hjelp i oppgavens startfase. Han delte rundhåndet på relevante lesetips, tematiske innsikter og generell entusiasme for feltet.

Takk til Eirik, våpendrager på lesesalen, for gode samtaler om diskursanalyse og damer.

Kristian Ruge Bjærke

Oslo, november 2011

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	V
1.0 INNLEDNING	1
1.1 Utgangspunkt	1
1.2 Oppgavens tema	2
1.3 Problemstilling	2
1.4 Operasjonalisering	3
1.5 Disposisjon av oppgaven	3
2.0 HISTORISK BAKGRUNN – IDENTITETSKAMP OG TYRKISK UTENRIKSPOLITIKK FRA ATATÜRK TIL AKP.	5
2.1 Vesternisering i den osmanske periode	6
2.2 Vesternisering under Atatürk og den unge republikken	7
2.3 Vesternisering etter Atatürk	8
2.4 Islamisme i tyrkisk politikk	8
2.5 Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	9
2.6 Tyrkisk åpning mot Midtøsten under AKP	11
3.0 TEORI OG METODE	14
3.1 Identitet, interesser og IR-teori	14
3.2 Enkeltaktører i utformingen av utenrikspolitikk	15
3.3 Diskursanalyse	16
KAPITTEL 1	18
4.0 PÅSTANDEN OM IDENTITETSSKIFTE	18
4.1 Tyrkisk utenrikspolitikk i tenketanker og media	18
4.2 "Catch-phrases" – Stereotypier som språklige føringer	22
4.3 Alternativer til påstanden om identitetsskifte	23
KAPITTEL 2	27

5.0 OFFISIELL TYRKISK UTENRIKSPOLITISK DISKURS	27
5.1 Davutoğlu-doktrinen	27
5.2 Strategisk dybde	28
5.3 Islam i tyrkisk politikk	30
5.4 Konstruksjonen av identitet i tyrkisk utenrikspolitisk retorikk	32
5.4.1 Religiøse identitetsmarkører – identitet konstruert rundt "linking"	33
5.4.2 Vestlig-kritiske identitetsmarkører – identitet konstruert rundt "differentiation"	35
KAPITTEL 3	42
6.0 ISLAM OG KRITIKK AV VESTEN I DAVUTOĞLUS TEORIER	42
6.1 Teoretiseringen av et dikotomisk skille mellom vestlig og islamsk sivilisasjon	42
6.2 Milli Görüş Hareketi – en visjon for en islamsk tyrkisk utenrikspolitikk	45
6.3 Kritikk av hyklersk hegemoni i det internasjonale systemet – Det post-koloniale syndrom	48
KAPITTEL 4	51
7.0 DOBBELTSTANDARD-MOTIVET I DET POST-KOLONIALE NARRATIVET	51
7.1 Dobbeltstandard-motivet i tyrkisk historisk bevissthet	51
7.2 Dobbeltstandard-motivet i tyrkisk samtidspolitikk	54
7.2.1 Bosnia-Herzegovina 1992-1995	54
7.2.2 Den europeiske menneskerettighetsdomstol	54
7.3 Europeisk dobbeltstandard i Kyproskonflikten?	56
7.3.1 Bakgrunn for Kypros-konflikten	56
7.3.2 Kypros-konflikten og Tyrkias forhold til EU	57
7.4 Amerikansk dobbeltstandard i Israel-Palestina konflikten	59
8.0 AVSLUTNING	63
8.1 Er det en tilstedeværelse av religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkører i tyrkisk utenrikspolitisk retorikk?	63
8.2 Hvilken funksjon har i så fall disse identitetsmarkørene?	64
8.3 Identitetsretorikk som politisk strategi	64
8.3 Identitetspolitikk etter hegemoni	66
8.4 Identitetsdiskursens bakside	67
LITTERATURLISTE	70

1.0 Innledning

1.1 Utgangspunkt

Mitt første møte med Midtøsten var en tur til Tyrkia og Syria i 2001. Det gjorde et sterkt inntrykk på meg da jeg fikk et syrisk kart mellom hendene i Aleppo etter grensekryssingen mellom de to landene, og oppdaget at syrerne fortsatt tegnet Hatay/Alexandretta-regionen inn som en del av Syria. Hatay ble først erklært som uavhengig stat i 1937 etter en avtale mellom den tyrkiske presidenten og lederne for det franske mandatstyret i Syria, og ble to år senere annektert av Tyrkia etter en folkeavstemning i Hatay.¹ 1939! To og seksti år etter, var det fortsatt ikke kommet til noen enighet, ei heller noen pragmatisk akseptasjon av status quo fra syrernes side. Til tross for en felles grense på 822 kilometer hadde ingen syrisk president satt sine ben på tyrkisk territorium mellom 1947 og 2004.²

Noen år senere kom jeg over Graham E. Fullers bok ”The New Turkish Republic - Turkey as a pivotal state in the Middle-East”. Boken fortalte om en dreining i tyrkisk utenrikspolitikk overfor Midtøsten etter århundreskiftet; fra en sikkerhets-orientert, trussel-kalkulerende, «hands off»-tilnærming, til et integrasjons-orientert, «soft power»-fokusert engasjement. Fuller skriver at: «A key thesis of this book is that the modern Turkish Republic – after a long period of abnormal isolation from the Middle East and Eurasia – is now in the process of becoming part of Middle Eastern politics again»³

Jeg ble svært nysgjerrig på denne utenrikspolitiske dreiningen, og prosessen som hadde ført fram til den. Formålet med denne oppgaven er derfor å undersøke bakgrunnen for endringene som har funnet sted i tyrkisk utenrikspolitikk siden Adalet ve Kalkınma-partiet (AKP) kom til regjeringsmakt i 2002. Jeg vil studere og diskutere incentivene som har bevirket Tyrkias åpning mot Midtøsten, med et særlig fokus på sammenhengen mellom identitet og politikk.

---

¹ William Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, (Oxford: Routledge, 2003), 66-67.

² William Hale og Ergun Özbudun, *Islamism, democracy, and liberalism: The case of the AKP*. (Oxford: Routledge, 2010), 143.

³ Graham E. Fuller, *The New Turkish Republic: Turkey as a pivotal state in the Middle East*. (Washington: United States Institute of Peace Press, 2008), 8.

1.2 Oppgavens tema

Den tyrkiske republikken har tradisjonelt hatt sekularisering og vesternisering som ideologisk fundament, og identitetsmessig orienteringspunkt. Etter at AKP kom til regjeringsmakt i 2002 er det med tiltagende hyppighet blitt diskutert om islam og ”Østen” er i ferd med å erstatte denne tradisjonelle forankringen. I faglitteraturen er det stor uenighet om hvilken rolle identitet spiller for AKPs politikk. På den ene siden er det de som hevder det skjer et identitetsskifte⁴ eller øst-vending i den tyrkiske republikkens tilhørighet under AKP; for eksempel representert av Soner Çağaptay, som hevder om AKP at; ”I would say anti-Western rhetoric has been the periscope of the AKP’s foreign policy thinking... This is not a party guided by islam, it is a party guided by islamism.”⁵ På den andre siden er det de som hevder identitet generelt, og religiøs identitet spesielt, ikke er av betydning for AKPs politikkutforming, for eksempel Hakan Yavuz som sier ”It (AKP) does not develop or articulate any claims on the basis of Islam or other forms of identity.”⁶

1.3 Problemstilling

For å undersøke påstanden om identitetsskifte i tyrkisk utenrikspolitikk vil jeg diskutere tre spørsmål:

1. Hvilke interesser skjuler påstanden om identitetsskifte?
2. Er det en tilstedeværelse av religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkører i tyrkisk utenrikspolitisk retorikk?

---

⁴ Ordsammenstillingen *identitetsskifte*, ville kanskje fanget inn en ekstra nyanse; frykten mange føler for at identitetsskiftet er nærmest umerkelig, skjult eller underkommunisert. *Glidning* kommer også nærmere det tyrkiske *kayması*, som benyttes i diskusjoner om dette temaet i tyrkisk media (*eksen kayması* eller *akseglidning*). Ordet *glidning* er også med på å understreke en jevn, trinnløs overgang, ikke en endt prosess, eller fullstendig konvertering. (Identitet er jo også som regel mangefasettert og appliseres selektivt og situasjonsbetinget.) Jeg har allikevel valgt å bruke begrepet *identitetsskifte* som i større grad er etablert i litteraturen.

⁵ Soner Çağaptay i kongresshøringen *Turkey’s new foreign policy direction: Implications for U.S.-Turkish Relations*. Hearing before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives, 28.juli, 2010. (Washington: U.S. Government Printing Office, 2010), 37. ULR: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-111hhrg57688/html/CHRG-111hhrg57688.htm>. Amerikansk-tyrkisk akademiker, har skrevet boka *Islam, secularism, and Nationalism in Turkey: Who is a Turk?*, forsker ved den konservative tenke-tanker Washington Institute of Near East Policy.

⁶ Hakan Yavuz (red.), *The Emergence of a New Turkey: Democracy and the AK Parti*. (Salt Lake City: The University of Utah Press, 2006.): 3.

3. Hvilken funksjon har i så fall disse identitetsmarkørene?

Oppgaven diskuterer dessuten fortløpende og avslutningsvis identitetsskiftets relative betydning opp mot andre mulige incentiver for AKPs økte fokus på Midtøsten-regionen.

1.4 Operasjonalisering

For å undersøke spørsmålet om identitetsskifte har jeg analysert skrifter, taler og uttalelser av Tyrkias utenriksminister Ahmet Davutoğlu. Davutoğlu regnes for å ha hatt innflytelse på tyrkisk utenrikspolitikk utover sitt nåværende embete. Som akademiker utviklet han doktrinen om *strategisk dybde* (Davutoğlu-doktrinen) som sies å være rettesnor for AKP-regjeringens utenrikspolitikk. Han har også fungert som utenrikspolitisk sjefsrådgiver for statsminister Recep Tayyip Erdoğan siden 2002. Jeg regner ham derfor som en særdeles betydningsfull aktør.⁷

Begrepet identitetsskifte har jeg operasjonalisert ved å vise tilstedeværelsen av religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkører i taler Ahmet Davutoğlu har holdt i Organization of Islamic Conference; her viser jeg at religion (linking) og kritikk av Vesten (differentiation) spiller en viss rolle i den retoriske konstruksjonen av en felles identitet.⁸

Det neste spørsmålet, om disse identitetsmarkørenes funksjon, besvarer jeg ved å analysere to akademiske tekster av Ahmet Davutoğlu. Slik setter jeg identitetsretorikken inn i en bredere ideologisk og politisk kontekst. På bakgrunn av dette, og ved å vise til eksempler fra tyrkisk politikk, argumenterer jeg for at identitetsretorikkens funksjon kan knyttes til ønsket om å utligne skjevheter i det internasjonale system.

1.5 Disposisjon av oppgaven

Jeg vil først sette oppgavens tematikk inn i en historisk kontekst ved å beskrive rollen religiøs og sekulær identitet har spilt i tyrkisk politikk siden republikkens dannelse i 1923.

---

⁷ Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 120.

⁸ Identitet dannes i en simultan prosess av tilknytning til et fellesskap (linking) på den ene siden og en distansering fra den "andre" (differentiation) på den andre siden. Lene Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, (Oxford: Routledge, 2006), 19-21.

Deretter vil jeg presentere oppgavens teoretiske og metodologiske grunnlag.

Oppgaven er videre delt opp i fire kapitler. Første kapittel tar for seg påstanden om identitetsskifte i tyrkisk utenrikspolitikk. Jeg redegjør for innholdet i denne påstanden, og problematiserer dens begrepsbruk, for deretter å undersøke dens nedslagsfelt. Jeg ser også på hvilken makt som kan være forbundet med denne kunnskapsproduksjonen.

I det andre kapitlet overføres fokus til den offisielle tyrkiske utenrikspolitiske diskursen – hvilket grunnlag kan man her finne for påstanden om identitetsskifte? Jeg belyser dette spørsmålet ved å analysere taler som er holdt av utenriksminister Ahmet Davutoğlu med hovedfokus på identitetsmarkører av religiøs og vestlig-kritisk karakter.

I tredje kapittel utdyper jeg funnene fra kapittel to. Ved å undersøke Ahmet Davutoğlus teoretiske skrifter utvider jeg konteksten, og stiller spørsmålet: Hvilken funksjon spiller egentlig identitetsretorikken i den utenrikspolitiske diskursen? Her trer det post-koloniale aspektet fram – det nasjonale og det anti-hegemoniske.

I fjerde kapittel underbygger jeg forbindelsen mellom identitetsretorikk og det post-koloniale aspekt ved å undersøke samspillet mellom Tyrkia og ”Vesten”. I denne sammenhengen beskriver jeg kasus fra utenrikspolitikken hvor tyrkiske politikere, medier og opinion har hatt oppfattelsen av at Vesten appliserer sine verdier både selektivt og vilkårlig i det internasjonale systemet – med andre ord opererer med en *dobbeltstandard*.

Til slutt avrunder jeg oppgaven med en drøfting av analyseresultatene. Jeg setter Davutoğlus identitetsretorikk inn i en internasjonal kontekst.

2.0 Historisk bakgrunn – identitetskamp og tyrkisk utenrikspolitikk fra Atatürk til AKP.

Tyrkia har både i geografisk og kulturelt henseende en beliggenhet i skjæringspunktet mellom øst og vest, nord og sør. Ahmet Davutoğlu beskriver Tyrkia som: "A major country in the midst of the Afro-Eurasian landmass, Turkey is a central country with multiple regional identities that cannot be reduced to one, unified category."⁹ I Zia Öniş' mer konfliktorienterte terminologi har Tyrkia: "a special place...on the very borderline between 'North versus South' and 'secularism versus religious radicalism.'"¹⁰ Denne geopolitiske posisjonen gjør Tyrkia til et interessant kasus for studiet av sammenhengen mellom identitet og utenrikspolitisk interessedannelse.

På grunn av Tyrkias spesielle geografiske og kulturelle posisjon har analytikere som Öniş og Davutoğlu hevdet at Tyrkia bør optimalisere sine strategiske fordeler ved å utvikle nære relasjoner til alle blokkene Tyrkia naturlig interagerer med; det være seg Svartehavs-regionen og Kaukasus, så vel som Midtøsten og Gulfen, Balkan og Europa, så vel som middelhavslandene og Nord-Afrika; dette uten å utvikle en komplett politisk og økonomisk union med én bestemt blokk. Til tross fordelene man kunne høste av en slik dynamisk og diversifisert utenrikspolitikk har Tyrkia gjennom forrige århundre i all hovedsak identifisert seg med Vesten, og dets interesser. Samtidig har landet holdt en lav profil overfor det muslimske Midtøsten. I sin innholdsrike gjennomgang av tyrkisk utenrikspolitikk fra 1919 – 2006 sier Baskın Orhan at tyrkisk utenrikspolitikk i disse årene har hvilt på to pilarer:

1. Opprettholdelse av status quo

2. Vestlig orientering¹¹

Interessedannelsen i Tyrkisk utenrikspolitikk har altså vært sterkt påvirket av statens vestlige identitet.¹²

---

⁹ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007". Insight Turkey Vol.1, nr.1 (2008): 77.

¹⁰ Zia Öniş, "Turkey in the Post-Cold War Era: In Search of Identity". Middle East Journal Vol. 49, nr.1 (Vinter 1995): 50.

¹¹ Se Baskın Oran, red., *Turkish Foreign Policy: 1919-2006*. (Salt Lake City: The University of Utah Press, 2010): 19-23.

¹² Yücel Bozdağhoğlu, *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach*. (New York: Routledge, 2003): 106.

Når Tyrkia de siste årene har intensivert sine utenrikspolitiske initiativer overfor Midtøsten, er det derfor blitt stilt spørsmål om dette representerer en endring i Tyrkias identitet. Nærmere bestemt til en ”østlig” identitet basert på historisk tilknytning (osmanisme), kulturell tilknytning (islam) og politisk tilknytning (autoritarianisme), og som en konsekvens av dette en avvisning av Vesten.

Jeg vil nå gi en kort redegjørelse for rollen identitet har spilt i tyrkisk politikk fra dannelsen av republikken i 1923 fram til i dag.

2.1 Vesternisering i den osmanske periode

Vesterniseringen av Tyrkia går tilbake til det osmanske rikets nedgangstider, viss begynnelse ofte symboliseres ved tapet mot en koalisjon av europeiske/kristne styrker i slaget om Wien i 1683. Den tyrkiske vitenskapsmannen og diplomaten Ibrahim Müteferrika skrev i 1731 en bok til Sultan Osman 3, hvor han formulerte det prekære spørsmålet: ”Hvorfor har de kristne statene, som tidligere var så svake sammenlignet med de muslimske, begynt å dominere så store områder, og til og med slå den osmanske hæren?”¹³ I Müteferrikas bok *Rational Bases for the Politics of Nations* tillegges, som tittelen indikerer, de kristne statenes rasjonelle og vitenskapelig baserte lovverk og administrasjon en viktig rolle.¹⁴ Osmanene svarte snart med å åpne ambassader, sende diplomater og etter hvert ansette europeiske rådgivere, for å forstå og balansere Vestens militære overlegenhet. Da osmanene oppdaget at den europeiske overlegenheten skyldtes nyvinninger i vitenskap, teknologi og administrasjon, prøvde osmanske politikere også å adoptere denne kunnskapen ved å etablere læresteder for ingeniører, medisinere, militært personell og sivil administrasjon. Perioden som i osmansk historie kalles Tanzimatet (omstrukturering), fra 1839 til 1876, var en periode hvor reformene skjøt fart.¹⁵

Selv om man i utgangspunktet utelukkende forsøkte å adoptere de materielle aspektene ved vestlig sivilisasjon, klarte man ikke å unngå at positivistiske ideer og vestlige kulturelle verdier spredde seg blant de nye klassene som skapt av det sekulære utdanningssystemet, de nye profesjonene og de moderne institusjonene. Selv om vesterniseringen startet som en pragmatisk manøver for å redde imperiet, kom raskt utviklingen ut av makthavernes

---

¹³ Niall Ferguson, *Civilization: the West and the Rest* (London: Penguin Books, 2011): 21.

¹⁴ Ibid. 21.

¹⁵ Şükrü Hanioğlu, *A Brief History of the Late Ottoman Empire* (Princeton: Princeton University Press, 2008): 46.

kontroll.¹⁶

2.2 Vesternisering under Atatürk og den unge republikken

Den kemalistiske revolusjonen på 1920-tallet, oppkalt etter Mustafa Kemal Atatürk som var den dominerende skikkelsen under etableringen av den selvstendige tyrkiske republikken i 1923, var et nesten uavvennelig resultat av moderniserings- og vesterniseringsprosessene som fant sted i det osmanske riket på 1800-tallet. Kemalismen skilte seg fra den foregående perioden ved at den ikke søkte noe kompromiss mellom det gamle og det nye, men ønsket å avskaffe den gamle orden i sin helhet, representert ved sultanatet og kalifatet. Fra dette *tabula rasa* ønsket man ikke bare å adoptere vestlig vitenskap og teknologi, men ville skape en ny stat, et nytt samfunn, og et nytt individ formet etter vestlig (særlig fransk) ideal. For kemalistene var det utelukkende den vestlige sivilisasjonen som fungerte som modell, det arabiske Midtøsten og islam var ansett som en fryktelig bakevje. Konsekvensen ble en ekskludering av islam fra definisjonen av staten, og en påfølgende avvikling av kalifatet (1924) og det arabiske alfabetet (1928).

I det osmanske riket hadde islam vært grunnlaget for statens legitimitet og kilden til individuell identifikasjon. Den republikanske eliten prøvde å skape en nasjonalistisk og sekulær stat ved å bryte båndene mellom samfunnet, den osmanske historien og den østlige islamske sivilisasjonen. For dem fantes bare én sivilisasjon, den vestlige, og Tyrkia måtte ta del i denne for å kunne overleve som suveren stat i det internasjonale systemet. Denne politikken førte i sin tur til en undertrykking av andre identiteter, i hovedsak etniske (kurdisk) og religiøse (islam), og utelukkelsen av dem fra den politiske prosessen. Reformene i den republikanske perioden viser hvordan ”indigenous ruling elites have imposed their notions of a western cultural model, resulting in conversion almost on a civilizational scale.”¹⁷ Kemalismen har således definert den tyrkiske statens grunnleggende karakter frem til i dag.

Under Atatürk havnet utenrikspolitikken i skyggen av den innenrikspolitiske maktkonsolideringen. Dette kommer til uttrykk i Atatürks slagord ”Yurtta barış dünya’da barış” (”Fred hjemme, fred utenlands”). Perioden fram til hans død i 1937 var i tråd med denne maksimen preget av utenrikspolitisk isolasjon og nøytralitet.¹⁸

---

¹⁶ Bozdağlıoğlu, *Turkish foreign policy and turkish identity*, 5.

¹⁷ Nilufer Göle sitert i Bozdağlıoğlu, *Turkish foreign policy and turkish identity*, 5.

¹⁸ Hale, *Turkish Foreign Policy*, 44-79.

2.3 Vesternisering etter Atatürk

Den tyrkiske moderniseringsprosessen var en ”ovenfra og ned”-prosess styrt av en autoritær og byråkratisk, politisk og militær elite, som hadde oppstått i kjølevannet av de osmanske reformene.¹⁹ Også etter Atatürks død lyktes denne eliten å konsolidere sin makt, og dominerte innen- og utenrikspolitikken i landet. Hakan Yavuz uttrykker det slik: ”foreign relations filtered down from the secular elite’s self-ascribed European identity, which in turn was the basis of framing ’Turkish national interest’.”²⁰ Denne eliten tok vesterniseringsprosessen videre og gjorde Tyrkia til en vestlig alliert. Det første skrittet var signeringen av avtalen om trepartssamarbeid med Storbritannia og Frankrike i 1939, videre sluttet Tyrkia seg til NATO, Europarådet, og andre vestlige politiske og økonomiske institusjoner på 40- og 50-tallet. De siste ti-årene har arbeidet for EU-medlemskap vært en hjørnestein i tyrkisk utenrikspolitikk.²¹

2.4 Islamisme i tyrkisk politikk

I Tyrkias første frie demokratiske valg i 1950 kom opposisjonen, det Demokratiske Partiet, til makten etter at det Republikanske Folkepartiet hadde regjert ettpartistaten i en årrekke. Islam spilte en viss begrenset rolle i denne prosessen gjennom det folkelige kravet om respekt for konservative kulturelle verdier og rom for friere religiøs utfoldelse i det offentlige; krav som Demokratene representerte.²² Men den vestlige tilknytningen og den økonomiske liberaliseringen ble videreført og konsolidert i denne perioden²³, og kom først under kritikk fra religiøse miljøer på 1970-tallet, da islamismen som politisk prosjekt fikk økt innflytelse. 1970-tallet var en tid da det kemalistiske moderniseringsprosjekt opplevde en krise, med politisk kaos, sammenstøt mellom ideologier, og økonomiske vanskeligheter. Det var en tid med radikaliserings på alle ideologiske fløyer.²⁴

Det første eksplisitt islamistiske partiet, Milli Nizâm Partisi, ble dannet i 1970, og representerte den såkalte Milli Görüş-ideologien (Nasjonal Visjon), utformet blant annet av den tyrkiske islamistbevegelsens dominerende personlighet fram til i dag; Necmettin Erbakan.

---

¹⁹ Oran, *Turkish Foreign Policy*, 5.

²⁰ Yavuz sitert i Bozdağlıoğlu, *Turkish foreign policy and turkish identity*, 6.

²¹ Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 122.

²² Hale, *Turkish Foreign Policy*, 44-79.

²³ Ibid, 110.

²⁴ Se Erik J. Zürcher, *Turkey: A Modern History* (London: I.B. Tauris, 1993): 271-276.

Milli Görüş-ideologien hevdet en fundamental konflikt mellom Vestlig og Islamsk sivilisasjon. Vestlig sivilisasjon ble beskrevet som materialistisk, undertrykkende og kolonialistisk, og dømt til å dø ut. Ideologien var kraftig anti-sionistisk, og anså Israel å være en illegitim og ekspansjonistisk stat. Erbakan knyttet både EU og FN sammen i en sionistisk konspirasjon.²⁵ Erbakan har blant annet uttalt, "Whenever the UN talks about human rights, it means the rights of the Jews, but nothing else."²⁶

Milli Görüş-partiene hadde altså en ekstremt negativ holdning overfor Tyrkias vesterniseringsprosess; i utenrikspolitikken kom dette til uttrykk i anti-EU og anti-NATO retorikk. Erbakan betegnet EU som en «kristen klubb», og hevdet at et tyrkisk EU-medlemskap ville føre til tap av suverenitet, kulturell identitet, og ellers en kolonialistisk utbytting av tyrkisk økonomi.²⁷ Milli Görüş-partiene ville erstatte den tyrkiske utenrikspolitikken tradisjonelle vest-vendthet med en forent islamsk verden med institusjoner som et islamsk FN, et islamsk UNESCO, et islamsk NATO og et islamsk felles marked – alt sammen under ledelse av Tyrkia med sin sentrale geografi og historiske tilknytning til Midtøstens stater.²⁸

Denne ideologien viser hva det vestvendte tyrkiske "establishment" frykter fra islamistene i utenrikspolitisk henseende. Milli Görüş-partiene har allikevel aldri kunnet true Tyrkias vestvendte posisjon. Selv da Refah-partiet fikk 21,4 prosent av stemmene i parlamentsvalget i 1995, og kom inn i en koalisjonsregjering med Necmettin Erbakan som statsminister i 1996 – 1997, ble samarbeidet med både Israel og EU videreført og konsolidert. Den korte perioden viste riktignok et intensivert diplomati overfor muslimske stater i Midtøsten.²⁹ I parlamentsvalgene på 2000-tallet har Saadet-partiet, som har fulgt Milli Görüş- og Erbakan-linjen, fått ubetydelig velgeroppslutning på rundt 3 prosent.³⁰

2.5 Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)

I 2002 kom AKP til makten ved et valgscred. Med 1/3 av stemmene sikret de seg hele 2/3 av setene i nasjonalforsamlingen (TBMM – Türkiye Büyük Milliyet Meclisi) blant annet på

---

²⁵ Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 6.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Philip Robins, "Turkish Foreign Policy Under Erbakan". *Survival*, 39, nr. 2, (1997), 82-100.

³⁰ Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 6.

grunn av Tyrkias høye sperregrense på 10%.³¹ I parlamentsvalget i 2007 fikk partiet fornyet tillitt fra velgerne med 46,6% av stemmene. I juni 2011 betrodde velgerne partiet en tredje periode med hele 49,8% av stemmene.³²

Rettferdighet- og utviklingspartiet (AKP) ble valgt på en politisk plattform som kombinerte konservative sosiale verdier, sivile rettigheter og økonomisk liberale prinsipper. I utenrikspolitikken har AKP inntatt en positiv holdning overfor Vesten generelt, og EU spesielt. Kampen for EU-medlemskap har vært hjørnesteinen i deres utenrikspolitikk, og AKP har søkt å harmonisere tyrkisk lovgivning med ”København kriteriene”³³, det vil si de har arbeidet for at Tyrkia skal møte EUs standarder for demokrati, frihet og individuelle rettigheter.

AKP hadde en mangefasettert velgergruppe med en felles misnøye med den tyrkiske statens aktivt sekulære, autoritære og etnisk nasjonalistiske karakter. Derfor kalles AKP noen ganger et «catch-all»-parti; et stikk til deres populisme.³⁴ Det er allikevel partiets forhold til religion som har vært det mest kontroversielle; AKP omtales ofte som et religiøst parti; «islamistisk», «moderat islamistisk» og «islam-rooted», til tross for at partiet selv kaller seg konservativt-demokratisk og sekulært. AKP bruker lite religiøs retorikk, men ble dannet av den liberale fløyen i Dyds Partiet (FP - Fazilet Partisi), et parti som ble erklært forbudt av konstitusjonsdomstolen i 2001 på grunn av anklager om politisk bruk av religion. Mange av AKPs ledere har bakgrunn fra islamistiske partier og bevegelser, de har ofte religiøst tildekkede koner og praktiserer sin religion med pietet.³⁵

Den bemerkelsesverdige endringen i oppfatningen av Vesten fra Refah-partiet til AKP settes gjerne i sammenheng med det ”myke kuppet” i 1997, hvor Refah-partiet ble presset fra makten av militæret. (se nedenfor.) ”...the 1997 coup helped Islamists to rediscover Europe as a repository of democracy and human rights and to discard the long-held Islamist idea of Europe as a source of Kemalist authoritarianism.”³⁶ Mange har stilt spørsmål ved hvor dypt denne overbevisningen stikker.

---

³¹ Ibid, 19.

³² AK-Partiets hjemmeside, URL: <http://www.akparti.org.tr/>

³³ Dette er kriterier som potensielle medlemsland må møte, nedsatt i et EU-møte i København i 1993. Inneholder blant annet krav til demokratisk praksis, menneskerettigheter og markedsøkonomiske prinsipper.

³⁴ Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 10.

³⁵ Ibid, 22.

³⁶ Yavuz sitert i Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 10.

2.6 Tyrkisk åpning mot Midtøsten under AKP

Tyrkisk utenrikspolitikk har de siste årene vært kjennetegnet ved økte initiativer overfor landene i Midtøsten. Denne utenrikspolitiske dreiningen har blant annet involvert en dramatisk endring i forholdet til Syria. Før 1998 var det konflikter mellom Syria og Tyrkia på bortimot alle punkter som vedrørte mellom-statlige forhold. Etter dette året har derimot konfliktene blitt løst én etter én. Gjennombruddet kom som et resultat av at Syria, etter tyrkiske trusler om militær invasjon, utviste PKK-leder Abdullah Öcalan, som hadde blitt beskyttet og støttet av Syria siden 1980-tallet.³⁷ Dette ble begynnelsen på en opptining mellom landene. «Adana protokollen»³⁸ ble undertegnet samme år. Da Bashar Al-Assad besøkte Ankara i 2004 var det det første besøk på et slikt nivå mellom landene siden 1947. Samme året kom stridsspørsmålet om Hatay-regionen på agendaen, og Syria skrinla effektivt sitt territorielle krav. Likeså nærmet man seg en avtale om disponeringen av Eufrats vann, dette hadde vært blant stridsspørsmålene mellom landene i ti-år. Minefeltene langs landenes felles grense ble ryddet, og i 2007 ble det innført visumfrihet mellom landene og en frihandelsavtale kom også på plass. I 2010 pågikk samtaler om en utvidelse av frihandels- og visumavtalen til også å inkludere Libanon og Jordan, samarbeidet skulle fokusere på handel, energi, transport og turisme; avtalen trådte i kraft januar 2011.³⁹ (Som man vil forstå er denne oppgaven i hovedsak skrevet og ”researchet” før den arabiske våren. Se fotnote:⁴⁰) Disse endringene har kommet mellom to land som for ti år siden var på randen av krig.

I tillegg til opptiningen i forholdet til Syria har tyrkisk diplomati det siste ti-året gjennomført en offensiv overfor flere land i Midtøsten-regionen. Tyrkia har jobbet for større integrasjon mellom landene i Organization of the Islamic Conference, hvor en tyrker har virket som generalsekretær siden 2005. Tyrkia tok i mot to, på hver sin måte, svært kontroversielle besøk i Ankara, Khaled Mashaal; lederen for det palestinske islamistpartiet Hamas i 2006, og Jela Talabani; president for den Kurdiske Regionale Regjeringen i Nord-Irak i 2008. I 2007-2008 engasjerte Tyrkia seg som megler mellom Syria og Israel om en løsning på Israels 1967-

³⁷ Hale & Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 142.

³⁸ En samarbeidsavtale for å forhindre trusler (les kurdiske ekstremister) ved den tyrkisk-syriske grensen.

³⁹ TodayZaman, ”Turkey, Arab neighbors gear up for Mideast free trade zone.” 27. september 2010.

<http://www.todayszaman.com/news-222767-turkey-arab-neighbors-gear-up-for-mideast-free-trade-zone.html>

⁴⁰ Som man vil forstå er denne oppgaven i hovedsak skrevet og ”researchet” før den arabiske våren. Det har vært dramatiske endringer i forholdet mellom Tyrkia og de ”gamle” regimene i Midtøsten-regionen den siste tiden, ikke minst til Assad-regimet i Syria. Disse endringene får ingen konsekvenser for relevansen av denne oppgaven. Snarere aktualiserer disse begivenhetene oppgavens spørsmål om forholdet mellom tyrkisk identitet og utenrikspolitiske interesser i en tid da roller re-forhandles og muligheter oppstår i denne regionen. Denne oppgavens argumentasjon beskjeftiger seg desuten primært med forhold som er interne i Tyrkia.

okkupasjon av Golan-høyden, og de forhandlet mellom Hamas og Israel om en våpenhvile under det israelske angrepet på Gaza i overgangen 2008-2009. Dette er noen få eksempler på den endringen i holdning og engasjement overfor Midtøsten som har preget tyrkisk utenrikspolitikk på 2000-tallet.⁴¹

Umiddelbart fremstår Tyrkias engasjement i Midtøsten udelt positivt. Midtøsten er et område med stort uutnyttet potensiale når det gjelder politisk og økonomisk utvikling; tyrkernes ønske om å fremme stabilitet og gradualistisk reform gjennom politisk og økonomisk samarbeid (og selvsagt egen økonomisk utvikling gjennom regional stabilitet) synes derfor å være et positivt-sum-spill for alle involverte parter - internasjonale aktører med regional stabilitet som hovedinteresse inkludert.

Denne vurderingen har vist seg å være mer kontroversiell enn forutsett. Jevnlig stilles spørsmålet om Tyrkias tilnærming til land i Midtøsten går på bekostning av forholdet til landets tradisjonelle allierte; det transatlantiske samarbeidet med USA gjennom forsvarsalliansen NATO, og ikke minst EU-søknadsprosessen som har vært hjørnesteinen i tyrkisk utenrikspolitikk. Det hevdes med andre ord at Tyrkia er i ferd med å endre sin strategiske akse, skjematisk sett; fra en vestlig til en østlig. Videre stilles det spørsmål om det finnes et ekstra, dels implisitt og skjult, motiv for Tyrkias engasjement i Midtøsten; nemlig et ønske om pan-islamisk integrasjon motivert av AKP-regjeringens islamske identitet. En del kommentatorer i aviser, tidsskrifter, og tenke-tanker, mener således Tyrkia er i ferd med å ”forlate Vesten”, til fordel for integrasjon med det islamske Midtøsten – de forfekter en sammenheng mellom en påstått islamsk identitet og Tyrkias utenrikspolitiske interesser. Det er dette jeg har valgt å kalle påstanden om *identitetsskifte*. Begrepet identitetsskifte innebærer at denne oppgaven i hovedsak vil beskjeftige seg med spørsmål om identitet, ideologi og idégrunnlag som symptomer på endring.

På den andre siden, i offisiell tyrkisk utenrikspolitisk diskurs, hevdes det at engasjementet i Midtøsten er uttrykk for en fler-dimensjonal tilnærming, høyst kompatibel med andre strategiske interesser og forpliktelser.⁴² Tyrkias nye Midtøsten-politikk vil endog berike samarbeidet med de tradisjonelle vestlige strategiske partnerne, hevdes det; derav president

---

⁴¹ Fuller, The New Turkish Republic, 67-80.

⁴² Davutoğlu, ”Turkey’s Foreign Policy Vision”, 77-87.

Abdullah Güls ord: *"Eksen kayması yok, biz köprüyüz"*⁴³. ("Det finnes ingen akseglidning, vi er broen").

---

⁴³ NTVMSNBC: "Gül: Eksen kayması yok, biz köprüyüz". 11 Haziran, 2010
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25105449/>

3.0 Teori og Metode

3.1 Identitet, interesser og IR-teori

The goal of foreign policy discourse is to establish a stable link between representations of identity and the proposed policy.

Lene Hansen

Denne oppgavens relevans forutsetter at det finnes en sammenheng mellom identitet, interesser og handling i internasjonale relasjoner. Det vil si at det finnes en sammenheng mellom hvordan det nasjonale kollektivet og deres styrende representanter oppfatter seg selv, og deres fortolkninger av muligheter og trusler på den internasjonale arena.

Dette utgangspunktet kan kalles sosial-konstruktivisme. I denne ”-ismen” ligger at selvoppfattelse eller identitet konstrueres og reproduseres gjennom sosial interaksjon – en sosial interaksjon hvor språk er den sentrale formidler av mening mellom individer og grupper. Språklige konstruksjoner av identitet, slik de i min analyse kommer til uttrykk i den tyrkiske utenriksministerens taler og uttalelser, speiler og legitimerer ikke bare den politikken som føres, men er også med på å skape forutsetningene for den. Slik sett er ikke interesser i internasjonal politikk konstante, statiske og materielt gitte, men påvirkes av aktørenes fortolkende forståelse, deres holdninger, forestillinger og idéer.

Interesser og sikkerhetsoppfatning er med andre ord ikke objektivt gitte størrelser, men påvirket av spørsmål om identitet. Ideelle og materielle faktorer er uløselig sammenvevet, og gjensidig konstituerende. Slik blir studiet av identitet én av flere legitime måter å studere interessedannelse i utenrikspolitikk på.⁴⁴ I lys av en slik tankegang blir spørsmål om religiøs identitet og ideologisk orientering relevant i en undersøkelse av faktorer som driver utenrikspolitikk. Identitet gir en ramme for fortolkning og forståelse, og virker inn på beslutninger i samspill med en rekke andre faktorer.

---

⁴⁴ Varianter over denne teorien kalles «post-strukturalisme» eller «radikal konstruktivisme». For en grundig gjennomgang av post-strukturalistisk teori og metodologi se Lene Hansens, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, (Oxford: Routledge, 2006).

3.2 Enkeltaktører i utformingen av utenrikspolitikk

På bakgrunn av utenriksminister Ahmet Davutoğlus sentrale rolle i tyrkisk utenrikspolitikk under AKP; både i teoriutvikling, diplomati og som politisk rådgiver, mener jeg det er relevant å ta utgangspunkt i hans verk, taler og uttalelser i undersøkelsen av grunnlaget for påstanden om identitetsskifte.

Hvorvidt aktører har mulighet til å påvirke utformingen av utenrikspolitikk, er en av de grunnleggende diskusjonene i IR-teori. Presses beslutninger i utenrikspolitikken fram av objektivt gitte interesser i kombinasjon med evnen til oppnåelse (makt); eller står aktørene overfor alternative valg, og fortolkninger innen handlingsrammer i konstant endring? Etter mitt skjønn er det naturlig å tenke seg en kombinasjon av disse oppfatningene. Selvsagt gjør en rekke interesser og ”makter” seg gjeldende, og legger føringer på aktørene i beslutningsprosesser; økonomiske interesser – gjennom internasjonale handelsavtaler, nasjonale og internasjonale selskaper, og deres organisasjoner; militære interesser – gjennom trusselvurderinger, strategiske allianser, og våpen teknologi og militære styrkeforhold; politiske interesser – gjennom politiske partier, medier, fagforeninger, tenke-tanker, velgeroppslutning og gallupmålinger; kulturelle interesser – gjennom historiske, etno-linguistiske og religiøse forbindelser; etiske interesser – gjennom internasjonale hjelpeorganisasjoner og verdimessige forpliktelser osv.

Enkeltaktører har allikevel, innenfor visse rammer, mulighet til å påvirke konstellasjoner av disse interessene, finne mer eller mindre kreative, intelligente eller risikable måter å balansere de forskjellige ”maktene” på – slik åpnes mulighetsrom for påvirkning. Slike muligheter kan ikke bare leses av aktørens formelle posisjonen og offisielle stilling, men påvirkes av personlige egenskaper.⁴⁵

IR-teoretikeren Kenneth Waltz⁴⁶ har laget en modell som angir tre nivåer for analysen av hvordan utenrikspolitikk utformes. Det første nivået forklarer utenrikspolitikk (UP) som drevet av individuelle handlinger og psykologiske krefter. Det andre nivået forklarer UP som drevet av innenrikspolitiske krefter, og regimer. Det tredje nivået vektlegger krefter i det internasjonale systemet, effekten av anarki.⁴⁷ Denne oppgavens fokus befinner seg altså på

---

⁴⁵ Eyüp Ersoy, ”Old Principles, New Practices: Explaining the AKP Foreign Policy. *Turkish Policy Quarterly*, Vol.8, nr.4. (Vinter 2009/10): 115-127.

⁴⁶ En av de mest prominente nålevende IR-teoretikerne. Regnes som en av ny-realismens grunnleggere.

⁴⁷ Paul R. Viotti og Mark V. Kauppi, *International Relations Theory*, (Washington: Pearson Education, 2010) 45-50.

Kenneth Waltz første analysenivå, men med en bevissthet om at det som kommer til uttrykk hos enkeltaktøren også speiler ”krefter” på de andre nivåene.

3.3 Diskursanalyse

Knowledge is least like itself when it becomes institutionalized and starts to collaborate with the interests of a dominant or ruling elite

Leela Ghandi

Kritisk diskursanalyse er en teoretisk og metodologisk tilnærming til studiet av utenrikspolitikk som har inspirert denne oppgaven. Denne tilnærmingen vektlegger betydningen av språk og mentale forestillinger for politiske beslutningsprosesser, og setter dermed fokus på empiri i form av språklige uttrykk.

Diskurser, i den samfunnsvitenskapelige tradisjonen etter Foucault, kan beskrives som et mønster av tale- og skriftutsagn som er bundet til produksjonen av en bestemt kunnskap. Diskursbegrepet omfatter alle de språklige teknikker og hjelpemidler som settes i scene for å fremme en bestemt kunnskap.⁴⁸ Diskursens språklig-intellektuelle mønster, legger en grad av føring på den som opptrer i diskursen, og disse føringene er igjen forbundet med maktforhold. Kritisk diskursanalyse fokuserer med andre ord på hvordan sosial og politisk dominans reproduseres gjennom tekst og tale. Siden mennesker gir mening til sin materielle tilstand, det vil si fortolker verden, ved bruk av språk, vil også sosiale realiteter i større eller mindre grad være påvirket, og påvirkes, av de språklige føringene som ligger i diskursen.⁴⁹

Diskursanalysen har som hensikt å dekonstruere tekster og tale for å lete etter underliggende betydninger; det vil si et forsøk på å avdekke hvilke føring som ligger i en gitt diskurs og hva som har skapt akkurat disse føringene. Hensikten med den språklige vendingen i studiet av internasjonale relasjoner er å avdekke og forstå aktørers forståelses-horisont; meningene og betydningene de tillegger verden, og ikke minst aktørenes selvforståelse, gjennom studiet

---

⁴⁸ Espen Schaanning, *Modernitetens oppløsning: sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*. (Oslo: Spartacus, 2000): 40-45.

⁴⁹ Ibid.

av språklig aktivitet. En slik analyse vil kunne danne et bilde av rammene beslutninger fattes innenfor.⁵⁰

Det er i hovedsak to bøker som har rettleidet arbeidet med denne oppgaven; Lene Hansens *Security as practice – Discourse analysis and the Bosnian war* og Ruth Wodaks *The discursive construction of national identity*.

Hansens bok er i hovedsak en lærebok i metode, og guider leseren gjennom alle sider ved det å bygge opp et eget diskursanalytisk forskningsprosjekt.

I kapittel én, undersøkelsen av påstanden om identitetsskifte, har jeg dratt veksler på hennes råd om utvalg av kilder for å kunne konstruere en ”grunn-diskurs”, lært hvordan makt og føringer forplanter seg i diskurser gjennom såkalte ”catch-phrases” og gjentakelsen av bestemte tema, og sett hvordan autoritet tilføres tekster gjennom referanser til andre tekster; såkalt intertekstualitet.

I kapittel to, i analysen av Ahmet Davutoğlu's taler, har jeg latt meg inspirere av Wodaks manual for avdekking av retoriske strategier for identitetskonstruksjon – hvilke ord, fraser og uttrykk vekker følelser og fremmer den identitetsskapende prosessen, det Hansen kaller ”linking” and ”differentiation”.

---

⁵⁰ Hansen, *Security as Practice*, 19-37.

Kapittel 1

4.0 Påstanden om identitetsskifte

4.1 Tyrkisk utenrikspolitikk i tenketanker og media

The Turkish people, by the exercise of their practical common sense and powers of improvisation, may yet find a workable compromise between Islam and modernism that will enable them, without conflict, to follow both their fathers' path to freedom and progress, and their grandfathers' path to God.

Bernard Lewis

Mange politiske kommentatorer analyserer AKPs utenrikspolitikk gjennom et «islamist-prisme». I AKPs regjeringsperiode har det vært en gradvis økning av artikler i internasjonale tidsskrifter og aviser som stiller spørsmålet om Vesten er i ferd med å miste Tyrkia til Midtøsten og den muslimske verden.⁵¹ Det hevdes at utenrikspolitikken under AKP-regjeringen har ført Tyrkia nærmere Midtøsten. Denne tilnærmingen har skjedd på grunn av AKPs anti-vestlige og islamistiske ideologi. ”Øst-vendingen” sies å innebære en nedprioritering av det trans-atlantiske samarbeidet og EU-tilnærmingen. Dette utgjør det jeg kaller påstanden om identitetsskifte.

Jeg ble først bevisst den systematiske fremføringen av dette budskapet i en rekke artikler i respekterte amerikanske aviser og tidsskrifter, forfattet av politiske kommentatorer utgått fra tenke-tanken Washington Institute of Near East Policy (WINEP). Påstanden om identitetsskifte kan derfor illustreres godt ved uttalelser som kom til uttrykk i en høring om tyrkisk utenrikspolitikk den 28. juli 2010 i House of Representatives Committee on Foreign Affairs, et organ med lovgivende og overvåkende funksjon over amerikansk utenrikspolitikk. De to refererte vitnene, Soner Çağaptay og Michael Rubin, var begge på dette tidspunktet tilknyttet WINEPs Tyrkia-program. Uttalelsene er såpass illustrerende at jeg gir dem rikelig plass:

The purpose of this hearing is to gain insight into the changes in the foreign-policy direction of our long-time ally Turkey...concerns about Turkey's direction first came to the fore almost immediately in November 2002, when the religiously-oriented AK Party won a powerful parliamentary majority...Is Turkey moving away from the West? (Berman)...The AKP has

---

⁵¹ Emilio Alessandri, "The New Turkish Foreign Policy and the Future of Turkey-EU Relations", *Istituto Affari Internazionali*, DOCUMENTI IAI 10 | 03 –(Roma: February 2010)

made a 180-degree turn in Turkey's Middle East policy, moving closer to Iran and its proxies, Syria and Sudan, cooling off toward Israel(Çağaptay)...They do not simply seek good relations with their Arab neighbours and Iran. They favor the most radical elements in regional struggles, hence their embrace of Syria over Lebanon and of Hamas over Fatah, and their endorsement of Iran's nuclear program(Rubin)...I would say anti-Western rhetoric has been the periscope of the AKP's foreign policy thinking, a vision that does not consider Turkey a member of the transatlantic community(Çağaptay)...the AKP now feels comfortable in power, and this is why the party's foreign policy follows its previous anti-Western rhetoric(Çağaptay)...this is not a party guided by Islam, it is a party guided by Islamism, an ideological view of the world. Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan and his government believe that Samuel Huntington was right; that there is a clash of civilizations, except they are on the side of the Islamists and not with the West...In order to contain the AKP Islamist influence, not only in Turkey, but in the region, the West must deny the AKP, first, the influence and the prestige which comes with being promoted as a regional mediator(Cağaptay)...The decision to sell F-35s to Turkey whose future foreign policy orientation is in question, should be reviewed by appropriate Defense Department elements to assess possible loss of critical technology to states of concern(Rubin).⁵²

I disse uttalelsene ser vi tydelig formuleringen av påstanden om identitetsskifte; det har skjedd en 180-graders dreining i tyrkisk utenrikspolitikk under AKP, vekk fra en vestlig akse, mot en islamsk/østlig. (Kjennetegnet ved styrkede diplomatiske forbindelser til Syria, Iran, Sudan, Hamas; og en simultan nedkjøling av forholdet til Israel og USA.) Denne øst-vendingen kan identifiseres ved, og er inspirert av, anti-vestlig retorikk og islamisme.

Çağaptay beskylder statsminister Erdoğan og hans regjering for å tro Samuel Huntingtons "Clash of Civilizations"-tese stemmer; "except they are on the side of the islamists, not with the West". Som det framgår av dette tror også Çağaptay at Samuel Huntington hadde rett. Det hevdes et fundamentalt skille mellom øst og vest, oss og dem – islamistene mot Vesten.

Påstanden om identitetsskifte går således inn i en sivilisasjonsdiskurs hvor det konstrueres et dikotomisk skille mellom øst og vest; et skille hvor islam er et sentralt karakteristika. Slik sett er denne måten å analysere tyrkisk utenrikspolitikk på i slekt med intellektuelle strømninger som ny-orientalisme.

Påstandene til Çağaptay og Rubin er forholdsvis radikale, og kunne tenkes å representere en marginal versjon av påstanden om identitetsskifte. Washington Institute of Near East Policy er tross alt en tenke-tank nært tilknyttet sær-interesser i Midtøsten; som det kommer fram i

---

⁵² House of Representatives Committee of Foreign Affairs: «TURKEY'S NEW FOREIGN POLICY DIRECTION: IMPLICATIONS FOR U.S.-TURKISH RELATIONS», 28. juli 2010. <http://foreignaffairs.house.gov/111/57688.pdf> (Utdragene mine er fra innledningen til «chairman» L. Berman, og vitneutsagnene til Michael Rubin og Soner Çağaptay. Rubin og Çağaptay representerer tenketankene American Enterprise Institute og Washington Institute for Near East Policy; begge forbundet med «hard-line» amerikansk Israel-lobby. Se artikkelen «The Israel Lobby» av John Mearsheimer & Stephen Walt.

Stephen Walt og John Mearsheimers artikkel ”The Israel Lobby”; ”Although WINEP plays down its links to Israel, claiming instead to provide a ‘balanced and realistic’ perspective on Middle East issues, it is funded and run by individuals deeply committed to advancing Israel’s agenda.”⁵³ Allikevel ser vi, gjennom denne kongress-høringen, hvordan de får tilgang til maktapparat og beslutningstakere, og hvordan deres analyse foreslåes omsatt i konkret politikk; ”The decision to sell F-35s to Turkey, whose future foreign policy orientation is in question, should be reviewed.”⁵⁴

Særlig Çağaptay har vært en mye brukt skribent og kommentator i diverse medier. Han har skrevet artikler om tyrkisk politikk generelt, og tyrkisk utenrikspolitikk spesielt, i blant annet Foreign Policy, Foreign Affairs, Washington Post, New York Times, Newsweek, Wall Street Journal, og ikke minst en artikkel om tyrkiske ledes hårpyrd, nærmere bestemt barter, i livsstilsmagasinet Monocle.⁵⁵ I flere av disse artiklene ser man en reproduksjon av innholdet som er gjengitt i utdraget ovenfor. I artikkelen ”Beware the ‘Turkish Model’” (Wall Street Journal, 28.03.11) åpner han for eksempel med ordene; ”The so called ”Turkish model”, in which an Islamic party heads an ostensible democracy...”⁵⁶ lykkes han således umiddelbart å etablere AKP som islamist-parti og det tyrkiske demokratiet, slik det har utviklet seg i deres regjeringsperiode, som *tilsynelatende*.

22. Januar 2009 i samme tidsskrift spør han ”Is Turkey still a Western ally?” og svarer selv; ”Over the past year, the neo-Islamist AKP government has hosted a series of anti-Western leaders, including the presidents of Iran and Sudan, with whom Ankara seeks closer relations. At the same time, Turkey has ratcheted up its verbal attacks on its traditional Western allies, especially Israel.”⁵⁷ Mot slutten av artikkelen følger konklusjonen: ”Under the AKP, Turkey will increasingly side with its radical, anti-Western neighbors, even if it remains committed, at least verbally, to the West.”⁵⁸

Videre kunne man lese i Newsweek 3. Juni 2010; ”Since elected to government in 2002, the

---

⁵³ John Mearsheimer & Stephan Walt, ”The Israel Lobby” *London Review of Books*, Vol. 28 No. 6 (Mars 2006): 21. Nederst på Çağaptays bloggside (tilknyttet ”Pundicity – informed opinion & review”) er det to reklamer; den ene med et stort bilde av Benjamin Netanyahu; ”Benjamin Netanyahu answers your questions”; det andre et banner som erklærer ”Når du vil oppleve noe nytt... Besøk Israel”.

⁵⁴ House of Representatives Committee of Foreign Affairs: ”TURKEY’S NEW FOREIGN POLICY DIRECTION”

⁵⁵ For en fullstendig oversikt over Çağaptays publiseringer se hans bloggsted: <http://www.cagaptay.com/articles/>

⁵⁶ Soner Çağaptay, ”Beware the ‘Turkish Model’”, *Wall Street Journal*, 28.03.11.
<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704050204576218590618200896.html>

⁵⁷ Soner Çağaptay, ”Is Turkey Still a Western Ally?”, *Wall Street Journal* 23.01.09.
<http://online.wsj.com/article/SB123266156689407459.html>

⁵⁸ Ibid.

AKP, rooted in Turkey's anti-Western and anti-democratic Islamist opposition, (has) started to scare Americans; for good reason...fraying Turkish ties to Israel. Then came the surprise uranium deal with Tehran, undermining Western pressure on Iran to come clean about its nuclear program. Now there's a new clash with Israel over Turkish support for the convoys challenging Israel's embargo on Gaza. Turkey is starting to look more assertively pro-Islamist than ever.”⁵⁹ Oversikten over Çağaptays publikasjoner viser at han har publisert artikler med tilsvarende betraktninger i anerkjente aviser og tidsskrifter med henimot ti-dagers intervaller siden 2002.⁶⁰

At Michael Rubin har evnet å overby Çağaptay i beskrivelsene av AKP-regjeringens påståtte islamske fundamentalisme, autoritarianisme og anti-vestlighet har muligens gjort artiklene hans noe mindre tilstedeværende i ”mainstream” publikasjoner. Hans artikler synes i hovedsak å være publisert i politiserte, høyre-orienterte og patriotiske organer som National Review Online, USA Today, Fox News, Middle East Quarterly, The American og lignende. Et eksempel på hans skriverier er ”The Turkish government's support for the Gaza flotilla and Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan's subsequent anti-Israel, anti-Semitic, and anti-American incitement shocked Western officials. How could Turkey...come to glorify terrorists and celebrate Islamists calling for the slaughter of Jews?”⁶¹ Rubins eget svar er at det har foregått en islamsk revolusjon i Tyrkia under AKP. Hans analyser er allikevel ikke så marginale at han ikke slipper til som ekspert-vitne i den amerikanske kongressen.

Man kan dermed hevde at Çağaptay og WINEPs analyser av tyrkisk utenrikspolitikk under AKP, til tross for at de synes radikale, har et visst nedslagsfelt. Temaene som er beskrevet ovenfor går også igjen i et bredere internasjonalt mediesjikt. Det hyppig stilte spørsmålet ”Is Turkey turning East?”, kobles ofte til påstander om AKPs religiøse identitet.⁶²

---

⁵⁹ Soner Çağaptay, ”Whose afraid of Turkey?”, *Newsweek*, 03.06.10
<http://www.thedailybeast.com/newsweek/2010/06/04/who-s-afraid-of-turkey.html>

⁶⁰ Se Çağaptays nettside: <http://www.cagaptay.com/articles/>

⁶¹ Michael Rubin, ”Turkey on the Brink”, *National Security Policy Proceedings*, Høst 2010.
<http://www.michaelrubin.org/8470/turkey-on-the-brink>

⁶² Se blant annet ”Turkey: Partnership on the Brink” (Zeyno Baran, *The Journal of International Security Affairs*, Høst 2008), ”How the West lost Turkey” (Nick Danfort, *Foreign Policy*, 25. November 2009), ”Turkey and the Middle East - Looking East and South” (*The Economist* 31. Oktober 2009).

4.2 "Catch-phrases" – Stereotypier som språklige føringer

Betegnelsen av Tyrkias økte samhandling med Midtøsten som "axis shift", "drift" og "turning east"⁶³, eller til og med som "Middle-easternization"⁶⁴ er betegnelser som stadig dukker opp i media, og gir inntrykk av et tydelig skille mellom øst/vest, oss/dem, enten/eller.

Sammenhengen mellom AKPs politikk overfor Midtøsten og partiets religiøse identitet indikeres deretter på et kontinuum fra den mer sofistikerte teorien om betydningen av "neo-ottomanism"⁶⁵, hvor Tyrkias multi-dimensjonale og økende utenrikspolitiske initiativer fortolkes som en gjenoppliving av en kultur-historisk identitet og en målrettet plan om å re-etablere Tyrkias ledende rolle i den tidligere osmanske innflytelsessfære⁶⁶; til mer eksplisitte betegnelser som "re-islamization"⁶⁷ og "neo-caliphatism"⁶⁸.

Denne koblingen mellom identitet og interessedannelse er også implisitt til stede i den allestedsnærværende beskrivelsen av AKP som et religiøst parti. Selv om det finnes ulike grader av hvor radikal begrepsbruken er, fra "religiously rooted", "mildly islamist", "moderately islamist", "islamist" og til og med "radical islamist" – finner de aller fleste kommentatorer det relevant å vise til AKPs religiøse tilknytning i en eller annen form. Betegnelsen av AK-Partiet som "islamistisk" og tyrkisk utenrikspolitikk som en "øst-vending" er "catch-phrases" som reproduseres og formerer seg i mediebildet. Med det mener jeg at det finnes en tendens til raskt å gripe til begrepene, de er tilgjengelige, men ikke alltid presise. Dette blir problematisk når man tenker på assosiasjonene som knytter seg til disse begrepene i den vestlige opinionen. Mens et kristelig-demokratisk parti i Vest-Europa gjerne forbindes med en sosial profil og tydelig verdiforankring, vil betegnelsen "muslimsk parti", eller endog "islamistparti", kunne aktivere en rekke mindre flatterende assosiasjoner om illiberalitet, authoritarianisme, religiøs vold og udemokratiske bevegelser. Edward Said hevder (amerikansk) media er med på å skape et slikt ensidig negativt bilde av islam: "'Islam' means

---

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Tarik Oğuzlu, "Middle Easternization of Turkey's Foreign Policy: Does Turkey Dissociate from the West?" *Turkish Studies*, vol.9. Utg.1. (08.02.08):13-14.

⁶⁵ Nora Fisher Önar, "Neo Ottomanism, Historical Legacies and Turkish Foreign Policy", EDAM Discussion Paper Series, Oktober 2009. Delphine Strauss, "Turkey's Ottoman Mission", *Financial Times* 23. November 2009.

⁶⁶ Se Einar Wigen "Turkish Neo-Ottomanism: A turn to the Middle East?" Security Policy Library 3-2009. Soner Çağaptay, "AKP'nin dış politikası Neo-Osmanlıcı değil", *Referans*, (6. Mai 2009).

<http://www.cagaptay.com/6106/akpnin-dis-politikasi-neo-osmanlici-degil>

⁶⁷ Janet Levy, "Turkey and the Restoration of the Caliphate", *American Thinker*, March 10, 2011. http://www.americanthinker.com/2011/03/turkey_and_the_restoration_of.html

⁶⁸ Gilles Kepel sitert i Şahin Alpay, "Liberal Principles inspire Turkish Foreign Policy", *Today's Zaman*. (21. Juni 2010.)

the end of civilization as "we" know it. Islam is anti-human, antidemocratic, anti-Semitic, anti-rational"⁶⁹ Islamisme forbindes med variasjoner over definisjonen; "a religious fundamentalism that emerges in a normative clash with modernity".⁷⁰

Diskursive føringer, i form av ukritisk bruk av ladede, stereotype "catch-phrases", kan tjene bestemte interesser og få politiske følger.

Vi ser dermed at spørsmålet om øst-vending i stor grad knyttes opp mot påstandene om *identitetsskifte* - det AKPs kritikere frykter er at noe mer rotfestet og grunnleggende er endret i den tyrkiske republikken enn "bare" politikk – det man frykter er en islamsk, anti-vestlig, ideologisk kjerne – en snik-islamisering.

4.3 Alternativer til påstanden om identitetsskifte

I motsetning til de som hevder det har funnet sted et identitetsskifte i tyrkisk utenrikspolitikk under AKP, er de som hevder AKPs religiøse identitet er ikke-eksisterende som politisk incentiv. Hakan Yavuz – en av de fremste kjennere av AKP og islam i tyrkisk politikk, sier for eksempel at; «The AKP... is not a party of identity but rather a party that strives to provide better services. It does not develop or articulate any claims on the basis of Islam or other forms of identity.»⁷¹

Påstanden om identitetsskifte er i det hele tatt verken en enerådende eller dominerende forklaringsmodell. Da jeg var på et seminar om Tyrkias forhold til Midtøsten på det svenske forskningsinstituttet i Istanbul sommeren 2010, humret Torkel Stiernlöf, den svenske general-konsulen godt (mens arrangør, Elisabeth Özdalga, himlet med øynene) over mitt spørsmål om hva han tenkte om AKPs påståtte religiøse identitet og dens eventuelle sammenheng med økt utenrikspolitisk fokus på Midtøsten. "Tyrkia er ikke det nye Iran, og kommer ikke til å bli det. Dette er tabloide fremstillinger" var hans utvetydige svar.

Likedan svarer The Economists leder i magasinets "special report" om Tyrkia (oktober 2010) negativt på spørsmålet "Is Turkey turning its back on the West?". "Fears of Turkey turning

---

⁶⁹ Edward Said, "Islam through Western Eyes", *The Nation* (1. Januar 1998): 3.

<http://www.thenation.com/article/islam-through-western-eyes>

⁷⁰ Bruce B. Laurence i Salwa Ismail, *Rethinking Islamist Politics. Culture, the State and Islamism*. (New York: I.B. Tauris, 2003):3.

⁷¹ Hakan Yavuz (red.), *The Emergence of a New Turkey: Democracy and the AK Parti*. (Salt Lake City: The University of Utah Press, 2006.): 3.

into the next Iran are absurd... Turkey is heading in a good direction. It remains a shining example in the muslim world of a vibrant democracy with the rule of law and a thriving free-market economy.”⁷²

Det finnes mange andre konkurrerende hypoteser og alternative fortolkninger av de nye initiativene overfor Midtøsten i tyrkisk utenrikspolitikk, fremført av både tyrkiske, europeiske og amerikanske akademikere, kommentatorer og politikere. Hypotesene spenner over ulike kombinasjoner av: (1) det ikke har funnet sted noen vending i tyrkisk utenrikspolitikk overhode; tyrkisk utenrikspolitikk er multi-dimensjonal. De diplomatiske initiativene overfor landene i Midtøsten kommer i tillegg til, og er i høyeste grad compatible med forbindelsene til Vesten.⁷³ (2) Regjeringen dreier fokuset vekk fra Europa på grunn av skuffelse og desillusjon over framdriften i forhandlingene om EU-medlemskap. Derav et behov for å eksperimentere med andre allianser.⁷⁴ (3) Endringene skyldes ikke islamistisk utenrikspolitikk, men voksende nasjonalisme og frustrasjon med USA, Europa og Israel. Dette fører til et mer trassig, uavhengig, selv-sikkert og selv-sentrert Ankara.⁷⁵ (4) AKP ønsker å skape stabilitet i sitt nabolag ved å eksportere fred, demokrati, frihet og menneskerettigheter til en ustabil region. Den tyrkiske modellens potensielle overføringsverdi til den arabisk-muslimske verden og Tyrkia som en bro.⁷⁶ (5) AKP vil styrke Tyrkias økonomi gjennom internasjonalt samarbeid. Stabilisering av regionen, og ”zero problems with neighbours” som ledd i diversifiseringen av Tyrkias eksportmarked og sikring av tilgang til energi.⁷⁷ (6) Tyrkia har nærmet seg Iran og Syria grunnet et fornyet behov for sikkerhetssamarbeid mot kurdiske nasjonalister i de syd-østlige grensetraktene. Dette er blitt mer relevant etter dannelsen av det autonome kurdiske området i Irak, og økt PKK-aktivitet over denne grensen.⁷⁸

Disse alternative hypotesene til tross; påstanden om identitetsskifte er en fortolkning som har vist seg ekstra tiltalende for alt fra amerikanske ny-konservative lobbyister, til

---

⁷² ”Is Turkey Turning its back on the West?” *The Economist*, (23. Oktober 2010): 13.

⁷³ Ersoy, Old Principles, New Practices, Ahmet Davutoğlu, ”Turkey’s ’Zero-Problems’ Foreign Policy” *Foreign Policy* (20. Mai 2010).
http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/05/20/turkeys_zero_problems_foreign_policy

⁷⁴ ” U.S. Defense Secretary Robert Gates says that the European Union has pushed Turkey ‘eastward’ by its reluctance to accept the country swiftly as a member.” *Radio Free Europe/Radio Liberty*, (9. Juni 2010)
http://www.rferl.org/content/Gates_Says_EU_Pushing_Turkey_Eastward/2066564.html

⁷⁵ Ömer Taşpınar, ”A New Era in Turkish Foreign Policy” *Today’s Zaman*, (14. Juni 2010).
<http://www.todayszaman.com/columnists-213020-a-new-era-in-turkish-foreign-policy.html>

⁷⁶ Alpay, ”Liberal Principles Inspire Turkey’s Foreign Policy”, 2010.

⁷⁷ Davutoğlu, ”Turkey’s Foreign Policy Vision”, 80.

⁷⁸ Stephen Larraby, ”Turkey rediscovers the Middle East”, *Foreign Affairs*, Juli/august 2007.

produksjonsivrige journalister. Særlig etter 11. September 2001 har den Vestens frykt for islam bygget seg opp til et nivå hvor denne fortolkningen passer som hånd i hanske. Ser man på den faktiske politikken til AKP så ville antagelig en beskrivelse av dem som ”det økonomisk liberale AKP” vært et mer presist og viktigere utgangspunkt for en analyse av sammenhengen mellom partiets ideologi og utenrikspolitikk, som den endemisk tilstedeværende frasen ”det moderat islamistiske AKP”. Problemet er bare at dette utgangspunktet ikke har den samme tiltalende klangbunnen, det fenger ikke like godt – selger ikke like godt.

AKP-politikernes egen respons på disse påstandene viser hvor fengende, og også hvor truende, de er. De har ved flere anledninger latt seg irritere over, eller sett seg nødt til å kommentere disse påstandene. I en tale ved the Institute of International and European Affairs i Dublin 11. Mars 2010 sier for eksempel utenriksminister Ahmet Davutoğlu ”When I arrived here, one of the first things that met me was one of these articles suggesting that Turkey is shifting its strategic axis. There is no such axis shift.” Hvorpå han spurte retorisk; ”Is anyone talking about Brazil turning away from the West”⁷⁹.

I en tale holdt under den årlige samlingen for tyrkiske ambassadører i Ankara 3.januar 2011, avviste Davutoğlu ”all clichés used to label Turkey's foreign policy” og sa at: ”No matter if they call it a shift of axis. The ’kadım’ will speak through us.”⁸⁰ På direkte spørsmål om det er i ferd med å skje en akseglidning, svarte president Abdullah Gül: ”Eksen kayması yok, biz köprüyüz”⁸¹ (Det finnes ingen akseglidning, vi er en bro).

Som vi her ser makter påstandene om identitetsskifte å provosere og irritere helt til topps i Tyrkias politiske lederskap. Påstandene oppfattes som en trussel, som ikke kan stå uimotsagt. Dette har ikke minst med at disse kan settes i forbindelse med den intra-nasjonale politiske maktkampen, hvor den mer eller mindre reelle frykten for øst-vending og islamisering ofte er et anklagepunkt fra den sekulære opposisjonen, og særlig fra Atatürks gamle parti Cumhuriyet Halk Partisi (CHP – Det Republikanske Folkepartiet); CHPs varaleder Onur

---

⁷⁹ Ahmet Davutoğlu, ”On Turkish Foreign Policy”, *Institute of International and European Affairs* (Dublin 11. Mars 2010), <http://www.iiea.com/events/turkish-foreign-policy>

⁸⁰ ”Turkey vows to become voice for ’kadım civilization’”, *Today’s Zaman*, (4. Januar 2011). http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=231467&link=231467
”Kadım” er et begrep Davutoğlu har brukt ved flere anledninger. Det viser til grunnleggende, felles-menneskelige verdier; en slags universell sivilisasjon – med andre ord hinsides sivilisasjons-skiller og Øst/Vest dikotomier.

⁸¹ NTVMSNBC: ”Gül: Eksen kaymasi yok, biz köprüyüz”. 11 Haziran, 2010
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25105449/>

Öymen sier for eksempel i et intervju med Al Jazeeras Rageh Omaar om AKPs utenrikspolitiske retorikk; ”to present yourself as a representative of a non-Western civilization shifts the core around which Turkish foreign policy traditionally has revolved, that is why we call it a shift of axis.”⁸²

Som vi ser representerer spørsmålet om identitetsskifte en viktig kamp om fortolknings- og symbolmakten i tyrkisk intra- og internasjonale politikk. Det er i dette perspektivet jeg finner det interessant å se nærmere på dette spørsmålet; ikke bare som en marginal amerikansk diskurs konstruert i forsvar av særinteresser i Midtøsten, men som en bredere diskursiv formasjon, med nedslagsfelt i aviser og folkemeningen i Vesten og i den tyrkiske opposisjonen.

---

⁸² ”The Rageh Omaar Report: Turkey’s New Visionary” *Al Jazeera*, (18. Juli 2010)
<http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html>

Kapittel 2

5.0 Offisiell tyrkisk utenrikspolitisk diskurs

5.1 Davutoğlu-doktrinen

I Tyrkias offisielle utenrikspolitiske diskurs forklares endringen i forholdet til Midtøsten på en fundamentalt annen måte enn som rotfestet i et identitetsskifte. Den offisielle utenrikspolitiske doktrinen, slik den kommer til uttrykk hos nåværende utenriksminister Ahmet Davutoğlu, er et relevant utgangspunkt for å se nærmere på denne diskursen. Davutoğlu ble utenriksminister 1. Mai 2009, og regnes for å ha hatt stor innflytelse på utformingen av tyrkisk utenrikspolitikk under AKP-regjeringen. Ahmet Davutoğlu (f. 26.02.59) vokste opp i byen Konya, ”hovedstaden” til det som ofte omtales som ”the New Anatolian Bourgoise”; det vil si den sosiale klassen av verdikonservative, men økonomisk liberalt innstilte entreprenører og handelsmenn som etablerte seg i de mulighets-rom som vokste fram fra Türgut Özals økonomiske og religiøse liberaliseringspolitikk på 80- og 90-tallet, og som regnes som AK-partiets primære maktbase.⁸³ Davutoğlu ble professor i 1995 ved Istanbul-universitetene Beykent og Marmara, hvor han underviste og skrev om Midtøsten, statsvitenskap og internasjonale relasjoner. Davutoğlu lærte også flytende engelsk og arabisk. Han har skrevet mange bøker om utenrikspolitikk; de tidligste verkene med særlig fokus på meta-historie – sivilisasjonens, kulturens og historiens betydning i det internasjonale system. Først med boka *Stratejik Derinlik* fra 2001 tok arbeidet hans en mer pragmatisk og politikk-relevant retning. Det er med utgangspunkt i teoriene i denne boken han inntok rollen som sjefsrådgiver for statsminister Recep Tayyip Erdoğan og AKP etter partiets valgseier i parlamentsvalget i 2002. Ahmet Davutoğlu er anerkjent som en særlig betydningsfull aktør med påvirkningskraft på utformingen av tyrkisk utenrikspolitikk også før han ble utnevnt til utenriksministerposten 1. Mai 2009. I perioden før han ble utenriksminister virket han også som diplomat, og ledet blant annet de mangeårige forhandlingene mellom Israel og Syria om Golan-høyden (2006-2009). Det er for øvrig sjelden en ministerpost havner hos personer utenfor regjeringspartiets parlamentariske gruppe i Tyrkia, noe som vitner om den spesielle betydningen Davutoğlu har

---

⁸³ Hakan Yavuz, *Secularism and Muslim Democracy in Turkey*, (Cambridge: CambridgeUniversity Press, 2009): 8.

spilt.⁸⁴ Denne bakgrunns-informasjonen viser hvorfor jeg finner Davutoğlu relevant og interessant som aktør.

5.2 Strategisk dybde

Stratejik derinlik (Strategisk dybde) er boken som etablerte Davutoğlus betydning for tyrkisk utenrikspolitikk; idéene han forfekter i denne boken blir ofte omtalt som Davutoğlu-doktrinen. Doktrinen om strategisk dybde er eklektisk bygget i skjæringspunktet mellom tradisjonell geopolitisk-, liberal- og konstruktivistisk IR-teori. Det geopolitiske elementet legger vekt på Tyrkia som en ”sentral makt”. Dette innebærer at Tyrkias geografiske posisjon i seg selv er av stor strategisk betydning. Tyrkia burde derfor ikke si seg fornøyd med en regional rolle i for eksempel Balkan eller Midtøsten; men strekke seg mot en global strategisk rolle i kraft av sin unike posisjon som et land beliggende i både Midtøsten, Balkan, Kaukasus og med nærhet til Sentral Asia og Nord-Afrika, samt med en strategisk posisjon i tilknytning til det Kaspiske hav, Middelhavet, Gulfen og Svartehavet. For Davutoğlu betyr dette at Tyrkia må gripe muligheten til å tenke sine egne interesser i et multi-dimensjonalt perspektiv, og avvise forventningen om at Tyrkia skal være en bro mellom islam og Vesten; og slik forbli et instrument for andre lands strategiske interesser. Denne strategiske muligheten kaller Davutoğlu Tyrkias geografiske dybde.⁸⁵

Ved siden av den geografiske dybden besitter også Tyrkia en historisk dybde i de nevnte regioner; dette gjelder særlig de etno-linguistiske båndene til Kaukasus og Sentral Asia, og de religio-kulturelle båndene knyttet til Midtøsten, Balkan og Nord-Afrika i osmansk tid.⁸⁶

Det liberale aspektet ved strategisk dybde-doktrinen er mer knyttet til metodene for realisering av Tyrkias strategiske potensiale; Davutoğlus tro på ”soft power”, diplomatisk konflikt-håndtering og ”vinn-vinn”-løsninger i form av gjensidig økonomisk og politisk avhengighet.

Det konstruktivistiske elementet i Strategisk dybde-doktrinen er særlig relevant i denne oppgaven da konstruktivistisk teori beskjeftiger seg med identitetsspørsmål. Davutoğlu tror på betydningen av ideer, mentalitet og fortolkning i utenrikspolitikk:

---

⁸⁴ Ahmet Davutoğlus biografiske fakta er hentet fra nettsidene til tyrkisk UD: <http://www.mfa.gov.tr/ahmet-davutoglu.en.mfa>, og Richard Falks ”Davutoğlu – Turkey's finest foreign minister in the republican era”, *Today's Zaman*. (2. September 2009) <http://www.todayszaman.com/news-185835-davutoglu-turkeys-finest-foreign-minister-of-republican-era-by-richard-falk.html>

⁸⁵ Davutoğlu, ”Turkey's Foreign Policy Vision”, 77-79.

⁸⁶ Ibid.

What is our objective? Zero-problems with our neighbours. I know it is a slogan, but slogans are symbols, symbols create a new mind and the most important thing is the transformation of mentality, changing the concepts in the minds of the people. Concepts may create friends, or concepts may create enemies.⁸⁷

Troen på en mulighet for å endre folks mentalitet, og betydningen dette kan ha for politiske prosesser, gir relasjonelle forhold en sentral rolle i *strategisk dybde*-doktrinen. Når Davutoğlu vektlegger det relasjonelle aspektet ved politisk innflytelse åpnes en mulighet for en bevisst anvendelse av identitetspolitikk – en tilnærming som fokuserer på konstruksjonen av fellesskap og tilhørighet gjennom retorikk. I denne prosessen ser Davutoğlu en spesiell nytte i konseptet kulturell dybde, som man kan si er del av den strategiske frukten han ønsker å høste av historisk dybde – et tema han forøvrig har uttalt ønske om å vie en egen bok til.⁸⁸

Felles identitet kan binde aktører nærmere hverandre gjennom solidaritet og økt gjensidig forståelse. Davutoğlu har forklart hva kulturell dybde kan bety i praksis, med referanse til betydningen av tyrkiske soldater i Afghanistan sier han; "Not because they're good soldiers, but because of cultural affinity."⁸⁹ Tilliten tyrkiske soldater får via delte identitetsmarkører, gjør dem således bedre egnet til dette oppdraget. Her må man anta det særlig er felles religiøs identitet Davutoğlu sikter til. Kulturell dybde gir religion en sentral plass; andre markører kan være felles språk, sed og skikk, og kleskoder – eller felles fiender.

Davutoğlu-doktrinen foreskriver altså en multi-dimensjonal, pro-aktiv utenrikspolitikk, basert på utøvelsen av myk makt i geografisk og historisk dybde. Den mer konkrete implementeringen av denne doktrinen summerer Davutoğlu opp i fem punkter: 1. Det skal være en god balanse mellom sikkerhet og frihet. Sikkerhetstenkning skal ikke gå på bekostning av demokratiske verdier og sivile rettigheter internt i Tyrkia. 2. Den beste måten å fremme en god balanse mellom sikkerhet og frihet på internt, er gjennom gode relasjoner med nabo-land ("zero problems with our neighbours"). 3. Pro-aktivt engasjement i alle tilstøtende regioner ved hjelp av "multidimensjonal"- og "flerkanals"-politikk. 4. En ny, "mykere" diplomatisk diskurs basert på "firm-flexibility" ("knowing what you want and being *firm* on this issue, yet being as *flexible* as possible in demanding and negotiating on this with the other side.")⁹⁰ 5. Et diplomati i konstant bevegelse, for å utnytte muligheter i en dynamisk tid –

---

⁸⁷ "The Rageh Omaar Report: Turkey's New Visionary" *Al Jazeera*, (18. Juli 2010)

<http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html>

⁸⁸ Richard Falck, *Davutoğlu – the finest foreign minister in the history of the republic*.

⁸⁹ Davutoğlu, "On Turkish Foreign Policy", *Institute of International and European Affairs*, <http://www.iiea.com/events/turkish-foreign-policy>

⁹⁰ Ahmet Sözen, "Changing Fundamental Principles in Turkish Foreign Policy", *Turkish Studies*, Vol.11, Nr. 1

såkalt ”rytmisk diplomati”.⁹¹ Davutoğlu beskriver det verdimeslige grunnlaget for engasjementet i Midtøsten som følger:

Turkey enjoys multiple regional identities and thus has the capability as well as the responsibility to follow an integrated and multidimensional foreign policy. The unique combination of our history and geography brings with it a sense of responsibility. To contribute actively towards conflict resolution and international peace and security in all areas is a call of duty arising from depths of multidimensional history for Turkey.⁹²

Når offisiell tyrkisk utenrikspolitisk diskurs vektlegger multi-dimensjonalitet, kompatibilitet og myk makt, med et demokratisk og humanistisk verdigrunnlag; hva er da bakgrunn for påstanden om at religiøs identitet/islamisme skal være det primære incentiv for AKPs utenrikspolitikk overfor Midtøsten?

5.3 Islam i tyrkisk politikk

Vi har sett hvor forskjellig analytikernes oppfatninger av AKPs identitet er. Spennvidden strekker seg fra Çağaptays ”This is not a party guided by islam, it is a party guided by islamism”, til Yavuz’ uttalelse ”It (AKP) does not develop or articulate any claims on the basis of Islam or other forms of identity.”

Hvorfor denne enorme spennvidden i oppfatninger? Kan man ikke bare forholde seg til partiprogrammet eller AKP-politikernes uttalelser?

På grunn av trekk ved det tyrkiske politiske systemet er det vanskelig å bekrefte eller avkrefte tilstedeværelsen av religiøs inspirasjon i politikken. Konstitusjonens artikkel 68 og 69 legger klare begrensninger på hvilken rolle religion kan spille. Her heter det: ”The statutes and programs, as well as the activities of political parties shall not be in conflict with...the principles of the democratic and secular republic”⁹³ og videre ”The permanent dissolution of a political party shall be decided when it is established that the statute and program of the political party violate the provisions of the fourth paragraph of Article 68.” Disse paragrafene i den tyrkiske 1982-konstitusjonen har vært håndhevet aktivt, og med en forholdsvis lav terskel for hva som oppfattes som anti-sekulær aktivitet. Flere partier er blitt forbudt og

---

2010, 22.

⁹¹ Ibid, 16-24.

⁹² Ahmet Davutoğlu sitert i Ioannis N. Grigoriadis ”The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy”, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Working Paper nr.8/2010. http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/05/KEIMENO-EPTASIAΣ-8_2010_IoGrigoriadis1.pdf

⁹³ Artikkel 68 og 69:

http://www.anayasa.gov.tr/images/loaded/pdf_dosyalari/THE_CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_TURKEY.pdf

oppløst på grunn av mer eller mindre åpenbare overtredelser av disse lovene; Refah-partiet i 1997⁹⁴, Fazilet-partiet i 2001⁹⁵ og AKP⁹⁶ selv led nær på samme skjebne i 2007, men ble hårfint frikjent (det vil egentlig si dømt) av konstitusjonsdomstolen⁹⁷

Disse lovene har resultert i en utstrakt paranoia i det sekulære ”establishment”. Er AKPs strategi å holde seg hårfint innenfor loven, mens de jobber med en skjult islamistisk agenda?

Går man til AKPs partiprogram finner man kun vage hint mot religion i uttalelser som “Concepts are emptied of their substance, when values are withered”, ”Our party considers religion as one of the most important institutions of humanity”, og “Our Party attributes a special importance to Turkey's relation with Islamic countries.”⁹⁸ Men ser man på helheten er det hyppigere referanser til pluralisme, sivile rettigheter og sekularisme; til og med den obligatoriske hyllesten til landsfader Mustafa Kemal Atatürk et par steder. I så måte er det norske Kristelig Folkepartis religiøse tilknytning mer eksplisitt i partiprogrammet; “KrF bygger sin politikk på et kristent verdigrunnlag og en kristendemokratisk ideologi. Vårt verdigrunnlag har sin forankring i det kristne menneskesynet, nestekjærligheten og forvalteransvaret... som kommer til uttrykk i Bibelen.”⁹⁹

Hvis man skal se etter tegn på religiøs inspirasjon i tyrkisk politikk, må man derfor se etter subtile manifestasjoner i diskursen. Og skal man rettferdiggjøre bruken av islamisme-begrepet må man bruke en bred definisjon av islamisme, for eksempel islamisme-definisjonen til Salwa

---

⁹⁴ Refah-partiet deltok i en koalisjons-regjering etter valget i 1996, og partiet hadde sin leder Necmettin Erbakan i statsminister-posisjon, da militæret presset dem ut av regjering og partiet senere ble forbudt av konstitusjonsdomstolen. Dette såkalte ”post-moderne kuppet” ble direkte utløst av pro-palestinske demonstrasjoner i en forstad til Ankara hvor religiøse symboler og poesi ble anvendt, og hvor Refah-ordføreren deltok; i bakgrunn lå partiets og statsministerens anti-vestlige og religiøse retorikk.

⁹⁵ Partiet var en direkte arvtaker etter Refah.

⁹⁶ I etterkant av Refah-partiets oppløsning, og dannelsen av Fazilet-partiet, var det kommet til en splittelse mellom modernister/progressive og konservative. Dette skillet kom først virkelig til uttrykk etter oppløsningen av Fazilet-partiet i 2001. AKP representerte den progressive fløy, mens Saadet-partiet den gamle, Erbakan-tro garde. Det sier seg selv om de tyrkiske velgerne at AKP fikk 46,58% mot Saadets 2,34%.

⁹⁷ Det vil si at 6 av 11 dommere i konstitusjonsdomstolen fant partiet skyldig etter konstitusjonens artikler 68 og 69; Hovedanklageren hevdet at AKP var blitt et dreiningspunkt for anti-konstitusjonelle aktiviteter med intensjon om å underminere den sekulære republikkens karakter. Dette utgjorde ikke den kvalifiserte majoritet som var nødvendig for å dømme partiet til oppløsning. Konstitusjonen åpner allikevel for gradering av alvorlighetsgrad av forseelsene, og i tråd med dette mente 10 av 11 dommere at AKP hadde overtrådt konstitusjonens forbud mot anti-sekulær aktivitet, og ble dermed fratatt retten til offentlig støtte.

⁹⁸ Fra AKPs nettside: http://www.akparti.org.tr/parti-programi_79.html

⁹⁹ Kristelig Folkepartis nettside: <http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/politikk/politisk-program>

Ismail: "Islamism... is not just the expression of a political project; it also covers the invocation of frames with an Islamic referent in social and cultural spheres."¹⁰⁰

Politikk som drar veksler på velgernes bredere sosio-kulturelle tilknytning til religion, kalles ofte "identitetspolitikk". Jeg skal nå analysere taler og uttalelser av Ahmet Davutoğlu for å se om det kan avsløres en "invocation of frames with an Islamic referent" i diskursen – med andre ord iscenesettelsen av identitetspolitikk. Dette vil vise om religiøs identitet er et underkommunisert incentiv i tyrkisk utenrikspolitikk, slik påstanden om identitetsskifte legger til grunn.

5.4 Konstruksjonen av identitet i tyrkisk utenrikspolitisk retorikk

Hos Athenerne var veltalenheten høyt verdsatt, men etter hvert som de ble klar over hvor farlig den var, befalte de at dens viktigste del, den som setter følelsene i sving, skulle fjernes... Michel de Montaigne

Utenrikspolitikk generelt, og strategisk dybde-doktrinen spesielt, handler mye om å bygge relasjoner til andre aktører i det internasjonale systemet (og antagelig like ofte til egne velgere). Derfor brukes ofte identitetskonstruksjoner av over-nasjonal karakter for å markere og skape nærhet og avstand til andre aktører. Gjennom den identitetsskapende prosessen Lene Hansen kaller "linking and differentiation"¹⁰¹ realiseres denne identiteten retorisk gjennom temaer som for eksempel vektleggingen av felles versus forskjellig geografi, historie og verdier på den internasjonale arena; fellesskapet bygges gjennom elementer som for eksempel unikhet, enhet, likhet/forskjell, kontinuitet, sammenheng og inkludering/ekskludering.¹⁰² Jeg har lest Davutoğlus taler for å undersøke om religiøs identitet antar en slik form og betydning. Denne undersøkelsen vil gi en pekepinn på om islamisme (linking) og kritikk av Vesten (differentiation) ligger til grunn for konstruksjonen av Tyrkias identitet under AK-partiet, noe som ville sannsynliggjøre påstanden om øst vending og identitetsskifte.

---

¹⁰⁰ Ismail, *Rethinking Islamist Politics*, 186.

¹⁰¹ Hansen, *Security as Practice*, 19-21.

¹⁰² Ruth Wodak et al. *The Discursive Construction of National Identity*. (Edinburgh: University Press, 1999): 35-47.

5.4.1 Religiøse identitetsmarkører – identitet konstruert rundt ”linking”

Sitatene nedenfor er i hovedsak hentet fra taler Ahmet Davutoğlu holdt i OIC (Organization of Islamic Conference). Som det fremgår av navnet, er dette en sammenslutning av islamske stater, og organisasjonen har muslimsk integrasjon og solidaritet som hovedprogram. Hvis man skal undersøke hvorvidt utenriksminister Davutoğlu anvender identitetsmarkører i retorikken, knytter seg til Midtøsten, og distanserer seg fra Vesten, er talene hans i OIC et godt utgangspunkt.

- 1 On behalf of the Turkish Government and people, I would like to express our
- 2 *sincere appreciation and gratitude* for the *staunch support and solidarity* that
- 3 has been demonstrated by the *brotherly OIC states*. Please allow me to touch
- 4 briefly upon the *OIC solidarity* in accordance with the OIC Charter and the 10
- 5 Year Program of Action. *We need to mobilize all our efforts and act*
- 6 *collectively* through the agency of the OIC... ¹⁰³

Utenriksminister Davutoğlu bruker en nærhetsstrategi i kommunikasjonen. Han trer selv fram med følelsesmessig engasjement gjennom adjektivene *sincere appreciation* og *staunch support*. (linje 1-2) Videre gir han uttrykk for gjensidighet med ordene *solidarity* og *brotherly*. (linje 2-3) Man får inntrykk av en subjektiv, involverende og kameratslig tone som understreker et ønske om talerens identifikasjon med mottaker. Ordet *brother* kan i tillegg være et forsøk fra A.D. på å anvende gruppespråk; det er knyttet til en kulturell kontekst - en måte å høflig henvende seg til hverandre på innen muslimsk kultur. ”Å bruke gruppespråk innad i et fellesskap kan være med på å skape innforståthet mellom deltakerne og dermed knytte dem tettere sammen.”¹⁰⁴ *Brothers* kan derfor kalles en identitetsmarkør. I disse linjene iverksetter A.D. den konstruktive retoriske strategien som Lene Hansen omtaler som *linking*; identitet dannes ved at aktøren binder seg tettere til mottaker ved retoriske virkemidler; solidaritet, takknemlighet og muligens det religio-kulturelle i *brotherly*.

I de neste linjene (linje 4-5) artikulterer A.D. igjen den integrative nærhetsstrategien gjennom *OIC solidarity*, og følger opp med en henstilling om ”We need to mobilize all our efforts and act collectively”, ”Brotherly OIC member-countries”. Han iverksetter i denne sammenheng

¹⁰³ Ahmet Davutoğlu, “OIC Extraordinary Session of the Expanded Executive Committee Meeting”, (Jeddah, 6. juni, 2010) http://www.mfa.gov.tr/statement-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-minister-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-turkey_-at-the-oic-extraordinary-session-of-th.en.mfa

¹⁰⁴ Jan Svennevig, *Språklig samhandling – Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2001): 117.

en retorisk strategi for konstruksjon av identitet som av Wodak et al. er blitt kalt "Unification and cohesivation – emphasis on unifying common features/shared sorrow or worries; emphasis on the will to unify/co-operate/feel and show solidarity."¹⁰⁵ Dette gjøres gjennom bruk av semantiske komponenter som søker å skape enhet.

Videre kommer den religiøse dimensjonen inn som et tydeligere element i retorikken:

1   *Our commitment to joint Islamic Action must be strong.* In line with the 10 Year
2   Program of Action, we have undertaken to participate and coordinate effectively in all
3   regional and international platforms to protect and promote *the collective interests of*
4   *the Muslim world* on various issues ranging from UN reform to expanding the Security
5   Council membership and extending the necessary support to candidacies of OIC
6   member states to international and regional organizations. *The city of Al-Quds Al-Sharif*
7   *and the protection of its indisputable Islamic identity are of vital importance to all*
8   *Muslims.* We must always bear in mind that the Organization of the Islamic Conference
9   came into being to preserve and defend the cause of Al-Quds and Palestine. *The*
10   *unbreakable connection between the Turkish people and the city of Al-Quds* manifested
11   itself through the Second Extraordinary Open-ended Meeting of the Executive
12   Committee of the Parliament Union of the OIC in Istanbul on 10 May 2010. There once
13   more, *we all reiterated our unwavering attachment to Al-Quds*, reaffirmed that the
14   issue of Al-Quds Al-Sharif is at the center of the Question of Palestine...¹⁰⁶

Davutoğlu appellerer her til det religiøse fellesskapet; til pan-islamisk solidaritet særlig gjennom en felles tilknytning til Al-Quds. "Commitment to joint Islamic action" (linje 1) og "(to) promote the collective interests of the Muslim World." (linje 3-4) er eksempler på dette. Likeledes i linje 6 og 7: "The city of Al-Quds Al-Sharif and the protection of its indisputable Islamic identity are of vital importance to all Muslims", videre "The unbreakable connection between the Turkish people and the city of Al-Quds" (linje 9), og "we all reiterated our unwavering attachment to Al-Quds". (linje 11-12)

Dette er noen eksempler fra talene til Davutoğlu på hans forsøk på å konstruere og styrke identitet gjennom retoriske virkemidler. Han bruker generelle nærhetsstrategier og

---

¹⁰⁵ Wodak et al., *Discursive Construction of National Identity*, 38

¹⁰⁶ Davutoğlu, OIC Jeddah, 6. juni, 2010.

følelsesmessig tilknytning, men også historiske og religiøse motiver i møte med lederne fra arabiske og muslimske land.

Så lenge Tyrkia er medlem av OIC, og ikke minst etter at en tyrker, Ekmeleddin Ihsanoğlu, ble general-sekretær i 2005, vil det være naturlig at den tyrkiske utenriksministeren uttrykker støtte til OICs program. Det ville allikevel vært mulig for utenriksministeren å slutte seg til OICs program om intra-religiøs, intra-sivilisasjonell solidaritet på en mer implisitt måte. Han kunne for eksempel vise til OIC-programmets kompatibilitet med FNs menneskerettighetserklæring, vise til sikkerhetsrådets konsensus om det palestinske kravet på Øst-Jerusalem, eller han kunne vise til sin egen utenrikspolitiske doktrine om stabilitet i nabolaget. Dette ville gjort det mulig å unngå det element av eksklusivisme og lukkethet som følger av identitetsrepresentasjoner bygget på religio-kulturelle kriterier. Når A.D. allikevel spiller på en felles islamsk identitet er det for å gi ekstra tyngde og troverdighet til sine standpunkter; identitetsdimensjonen viser det genuine i engasjementet. På bakgrunn av disse snevre utsnittene bekreftes at det er et element av identitetspolitikk basert på islam i tyrkisk utenrikspolitikk.

5.4.2 Vestlig-kritiske identitetsmarkører – identitet konstruert rundt ”differentiation”

Lene Hansen refererer som sagt til identitetskonstruksjon som en ”processs of linking and differentiation”. Det betyr at samtidig som det bygges nærhet mellom deltakerne i en inn-gruppe, så skapes automatisk avstand til en ut-gruppe. Jeg vil nå undersøke om det finnes en tendens i retorikken til Ahmet Davutoğlu til å markere avstand til Vesten – å behandle den som ut-gruppe.

- 1 In the wake of *the barbaric aggression of Israel* that targeted the Freedom
- 2 flotilla carrying humanitarian aid to the Palestinian people in Gaza. We are
- 3 *deeply moved* with these *sincere displays of genuine friendship and*
- 4 *brotherhood* (fra OIC-landene). This aggression constitutes one of the most
- 5 shocking incidents we have seen in a very long time. An incident in which *all*
- 6 *the established norms of civilized conduct among nations* and the basic
- 7 principles of international law pertaining to the freedom of navigation in high
- 8 seas, as well as international human rights law and humanitarian law have all
- 9 been defied and trampled underfoot in *the most flagrant* manner. *Thus,*

- 10 *Israel's action included all the features of banditry, piracy, premeditated*
11 *murder and hijacking simultaneously. In short, it was "state terrorism"; it*
12 *cannot be justified under any circumstance.*¹⁰⁷

I setningen "The Barbaric aggression of Israel that targeted the Freedom flotilla..." (linje 1) legger man først merke til ordet *barbar*. Et uttrykk som er egnet til å skape stor grad av "andre"-gjøring. Dikotomien sivilisasjon/barbari skaper et fundamentalt etisk skille mellom "Selv" og "den Andre". I samme setning forekommer det en såkalt metonymisering, de handlende subjektene – soldatene som utøvde den militære handlingen blir erstattet av det mer abstrakte *Israel*, slik blir hele det nasjonale kollektivet forbundet med den *barbariske aggresjonen*. Dette er begge deler tegn på en differensieringsstrategi; en måte å skape gruppeidentitet gjennom å øke avstanden til andre.

På tidspunktet denne talen holdes, syv dager etter den Israelske bordingen av Mavi Marmara, var det fortsatt stor usikkerhet om hendelsesforløp og innhold i israelske ordre, det var dermed andre, og mer diplomatiske, retoriske representasjoner enn dikotomien sivilisasjon/barbari tilgjengelig for Davutoğlu. Han kunne for eksempel brukt uttrykk som "IDFs fatale feilkalkulering", "Soldatenes grove uaktsomhet», og lignende.

I linje 2-8 fortsetter Davutoğlu sin emosjonelle og kraftige språkbruk, han kontrasterer først israelsk barbari med OIC-statenes "genuine friendship and brotherhood" (linje 3), videre holder han sivilisasjonstemaet varmt gjennom uttrykket "norms of civilized conduct" (linje 5). I linje 9 – 11 fyrer han av en massiv tirade om Israels "banditry, piracy, premeditated murder and hijacking."

Videre bruker Davutoğlu sterke emosjonelle retoriske virkemidler i forsøket på en diskursiv marginalisering av Israel.

- 1 Humanitarian aid was on its way to children who have been stripped of their
2 opportunities to live as children and enjoy all the basic amenities that your
3 and our children take for granted. These children do not know where their

---

¹⁰⁷ Ahmet Davutoğlu, "the Annual Coordination Meeting of Ministers of Foreign Affairs of the OIC Member States", (FN-hovedkvarteret, New York, 24.september, 2010). http://www.mfa.gov.tr/address-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-minister-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-turkey-at-the-annual-coordination-meeting-of-min.en.mfa

- 4 next meal is coming from. They either have no shelter or live in extremely
- 5 deprived conditions. They receive no education; they have no future where
- 6 they can contribute to a peaceful and stable Palestine and region.¹⁰⁸

Blant annet ved disse gjentatte referansene til de sårbare barna, fylles karakteristikken ”barbar” med innhold. Davutoğlu er her mer aktivistisk enn diplomatisk – det handler ikke lenger om omstendighetene rundt de ni sivile tyrkerne som ble drept, om juss og internasjonal lov, men et emosjonelt utbrudd som aktiviserer identitetsretorikk.

AKPs påståtte anti-Vestlige retorikk settes ofte synonymt med de siste årenes forverrede forhold til Israel. Et typisk eksempel er Robert Tait's utsagn i en artikkel på nettstedet til Radio Free Europe/Radio Liberty: ”Erdogan has boosted his - and Turkey's - standing among Arab and Muslim states by adopting anti-Western stances such as attacking Israel.”¹⁰⁹

Særlig etter at åtte sivile tyrkere ble drept under IDF's bording av Mavi Marmara i internasjonalt farvann utenfor Gaza den 11. Mai 2009, eskalerte den kritiske retorikken kraftig, noe utdragene ovenfor er eksempler på.

Allikevel er det vanskelig å se hvordan dette skulle kvalifisere som ”vestlig-kritisk”, eller sågar ”anti-vestlig” retorikk. Å sette kritikk av Israel, urimelig og emosjonell eller ei, synonymt med anti-vestlighet, er i denne sammenhengen helt urimelig. Kritikken av Israel gjøres ikke med utgangspunkt i noen islamsk sivilisasjonsidentitet. Det handler ikke om de islamske verdienes fortreffelighet i møte med det jødiske, kristne eller vestlige; men om appellen til en universell sivilisasjon – universelle verdier:

- 1 This is not off the coast of Somalia or in the archipelagos of the Far East
- 2 where piracy is still a phenomenon. This is the Mediterranean where such
- 3 acts are not the norm. This is where we need common sense. This is
- 4 where civilization has emerged and flourished and where the Abrahamic
- 5 religions took root. These are religions that preach peace and teach us to
- 6 extend our hands when others are in need. However, the flotilla consists
- 7 of citizens of 32 countries. All of them civilians, representing many
- 8 faiths; Christianity, Islam, Judaism and people from all creeds and

---

¹⁰⁸ Davutoğlu, FN-hovedkvarteret New York, 24. September, 2010.

¹⁰⁹ Robert Tait, ”For Egypt Do All Roads Lead To Turkey?”, *Radio Free Europe/Radio Liberty* (15. Februar 2011). http://www.rferl.org/content/analysis_turkey_as_model_for_egypt/2310086.html

9 backgrounds. It represents the conscience of the international community.
10 It is a model of the United Nations. Therefore, this was an attack on the
11 United Nations and its values. This is a black day in the history of
12 humanity where the distance between terrorists and states has been
13 blurred. Anyone that stands in the way of reestablishing dignity and
14 respect of the international world order will have to answer to the world
public opinion.¹¹⁰

Vi ser at den offensive ”barbarisering” av Israel konstrueres ut i fra en universell sivilisasjonell standard; pan-religiøse verdier og internasjonale normer, lover og regler. Kritikken av Israel knyttes forøvrig til en konkret hendelse, og utgjør ikke konstruksjonen av noe diffust fiendebilde. Davutoğlu Israel-kritikk skiller seg heller ikke nevneverdig fra reaksjonene på hendelsen i store deler av det internasjonale samfunnet, inkludert dominerende EU-land som Tyskland og Frankrike.¹¹¹

Det eneste er at differensieringen fra Israel brukes eksplisitt i integrasjonen med de islamske statene i OIC:

- 1 We should capitalize upon this moment and increase our collective efforts
- 2 to build a more just, equitable and cohesive regional and global order
- 3 based on human dignity, rule of law and peaceful coexistence.¹¹²

Selv etter å ha avvist sidestillingen av Israel-kritikk med anti-vestlighet, skal vi nå se at det faktisk finnes en mer generell kritisk innstilling og avstandstagen til Vesten i Davutoğlu retorikk.

Davutoğlu sa for eksempel om formålet med Organization of Islamic Conference på et møte i Damascus i mai 2009:

- 1 It embodies the institutionalization of Islamic solidarity in relation to *the*
- 2 *prejudicial behavior of the power centers of the international system.*

---

¹¹⁰ Ahmet Davutoğlu, “the United Nations Security Council”, (New York, 31. Mai 2010)
<http://www.mfa.gov.tr/anasayfa-3105-un.en.mfa>

¹¹¹ Mustafa Akyol, ”Is Turkey Abandoning the West?”, *Hürriyet* (5. Juli 2009).

<http://www.hurriyetdailynews.com/h.php?news=is-turkey-abandoning-the-west-2008-08-14>

¹¹² Davutoğlu, OIC Jeddah, 6. juni, 2010.

- 3 However, it is also a sad reality that for many decades, the Islamic world
- 4 has been held back from realizing its true potential. It is high time to
- 5 change this, because peripherilization and marginalization are not and
- 6 should not be our fate.¹¹³

Selv om denne uttalelsen delvis er ment å peke tilbake mot årsaken til OICs etablering i 1970, er det interessant at Tyrkia som den gang var en helhjertet del av "the power centers of the international system" (linje 2) nå åpenbart definerer seg utenfor dette, og legger til at konteksten i dag er noe endret, men veien ikke er tilbakelagt enda. Det er nemlig vanskelig å tolke dette i en annen retning enn at referansen til "the power centers of the international system" peker mot USA og muligens EU. Videre kan det i neste setning tolkes dit hen at det nettopp er *the power centers* som har holdt den islamske verden tilbake fra å realisere sitt sanne potensial. (linje 3-4) I tillegg inkluderer Davutoğlu Tyrkia i et fellesskap viss skjebne er "peripherilization and marginalization" (linje 4-5) – et godt eksempel på hvordan felles identitet bygges gjennom den simultane prosessen med *linking og differentiation* – i Wodaks ord: "Unification through emphasis on shared sorrows and worries."

Fra den samme posisjonen, et Tyrkia definert utenfor det internasjonale systemets makt-sentra sier Davutoğlu i AoF (Alliance of Civilizations)¹¹⁴

- 1 The time is ripe for a more inclusive world order; not Europeo-centric
- 2 like in the 19 th. century, or bi-polar like in the 20 th. All international
- 3 organizations, except UNESCO come as a result of the WW2.¹¹⁵

Det er vanskelig å lese dette som annet enn en misnøye med et Vestlig hegemoni i det internasjonale systemet. Et hegemoni man åpenbart ikke identifiserer seg med. Broen mellom denne hentydende kritikken av Vesten og konstruksjonen av en islamsk sivilisasjonsidentitet blir åpenbar i et sitat som dette:

¹¹³ Ahmet Davutoğlu, "the 36th Session of the OIC Council of Foreign Ministers", (Damascus, 23.-25. Mai 2009) http://www.mfa.gov.tr/statement-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-at-the-36th-session-of-the-oic-council-of-foreign-ministers.en.mfa

¹¹⁴ Opprettet etter initiativ fra Spanias statsminister Zapatero, i samarbeid med Tyrkia som del av FN i 2004.

¹¹⁵ Ahmet Davutoğlu, "the Third Forum of the United Nations Alliance of Civilizations", (Rio de Janeiro, 29 Mai 2010). http://www.mfa.gov.tr/address-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-minister-of-foreign-affairs-of-republic-of-turkey-at-the-third-forum-of-the-united.en.mfa

- 1 We, the members of the OIC, are blessed with the richness of our cultural
- 2 heritage as well as with vast human and natural resources that we possess.
- 3 However, in spite of this richness and geopolitical/geo-strategic advantages
- 4 that we have, the Islamic world, unfortunately, stands as a by-stander in the
- 5 face of global developments; reacting to them, rather than shaping them or
- 6 influencing their outcome.

Alle de overfor refererte talene sett under ett, kan se ut til å støtte påstandene om en tyrkisk retorisk distansering fra Vesten til fordel for en tilnærming til østen. Vi ser både anslag til religiøs retorikk (linking) og kritikk av Vesten (differentiation) i Davutoğlus taler.

Det kunne innvendes at Ahmet Davutoğlus retorikk under møter i Europa også bruker historisk dybde for å bygge fellesskap og tillitt. I en tale utenriksminister Davutoğlu holdt under ”Nueva Economia Forum” i Madrid 16. November 2009, bruker han for eksempel stor plass på å vise de historiske båndene mellom Spania/Vesten og Tyrkia:

Knowledge has not always travelled from west to east...intellectuals from various civilizations – Muslim, Hindu, Chinese - made substantial and direct contributions to the scientific, medical and philosophical heritage of the Western world. The so-called “Toledo translators” who helped translate, from the 11th century onwards, thousands of books by Muslim authors into Latin and Spanish, in the 12th century, translating books on medicine, astronomy, mathematics and philosophy. Francis Raymund, who was Archbishop of Toledo from 1125 to 1152, Gerard of Cremona who translated more than 80 scientific works before his death in 1187, and Dominicus Gundisalvi (Dominikus Gundisalvi), who was Archdeacon of Segovia (Segovia), were among the notable translators of this period... This is another example of our common cultural heritage.¹¹⁶

Disse forsøkene på å knytte den muslimske sivilisasjonen sammen med den vestlige ved å dra veksler på historisk og kulturell dybde, virker nokså halvhjertede. De overflatiske dykkene i middelalderhistorie, virker som en spinkel grunnmur å bygge en felles identitet på. I møte med Europeiske institusjoner og stater er det heller en tendens hos Davutoğlu til å gjøre Tyrkia til en naturlig, fysisk og konkret del av Europa; ”oss europeere” rett og slett. Med henvisning til geografi, historie og deltagelse i Europeiske institusjoner. Tidvis forsøker han å gjøre noe med Tyrkias unektelig perifere Europeiske geografi; ”this region of ours is not on the periphery anymore. Globalization has ensured that the Balkans are now at the epicenter, at the crossroads of the vital lines of communication and interaction.”¹¹⁷ Forsøket på å de-

---

¹¹⁶ Ahmet Davutoğlu, “Nueva Economia Forum”, (Madrid, 16. november 2009). http://www.mfa.gov.tr/speech-delivered-by-the-minister-of-foreign-affairs-h_e_-ahmet-davutoglu-at-the-_nueva-economia-forum__-16-november-2009_-madrid.en.mfa

¹¹⁷ Ahmet Davutoğlu, “Opening Session of the Alliance of Civilizations’ First South East Europe Ministerial Conference”, (Sarajevo, 14. Desember 2009). http://www.mfa.gov.tr/address-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-

periferalisere syd-øst Europa inngår i en retorisk strategi for å trekke Tyrkia nærmere sentrum av Europa.

At historisk og kulturell dybde spiller en mer sentrale rolle i retorikken overfor OIC og land i Midtøsten kan skyldes det faktum at Midtøsten har vært et forsømt område i Tyrkisk utenrikspolitikk under tidligere regjeringer. Det har vært færre etablerte kanaler for samarbeid, både relasjonelt og institusjonelt. Derfor har behovet for å etablere tillitsfulle relasjoner vært større. Dette synes å være Davutoğlu's forklaring når han skriver; "The last decades have seen a failure in exploiting the potentialities in our region, we need to open these channels"¹¹⁸. Derimot har AKP-regjeringen ansett den Europeiske tilknytningen som så veletablert at det ikke har vært nødvendig å dyrke denne delen av tyrkisk identitet i utenrikspolitisk retorikk – identitetsdimensjonen i tysk og fransk motstand mot tyrkisk EU-medlemskap, og påstanden om identitetsskifte i seg selv, kan være tegn på at de har forregnet seg.

I neste kapittel vil jeg undersøke den idémessige konteksten disse uttalelsene har oppstått i. Det vil kunne sette oss på sporet av deres funksjon. Hvilken rolle spiller islam og kritikk av Vesten i Davutoğlu's øvrige tenkning? Finner vi her grunnlag for et identitetsskifte?

---

minister-of-foreign-affairs-of-republic-of-turkey-at-the-opening-session-of-the-alliance-of-civilizations_-first-south-east-europe-ministerial-conference_-14-december-2009_-sarajevo.en.mfa

¹¹⁸ Crisis

Kapittel 3

6.0 Islam og kritikk av Vesten i Davutoğlus teorier

I spørsmålet om motivasjonen bak det økte fokuset på Midtøsten i tyrkisk utenrikspolitikk; det vil si påstanden om en *skjult agenda* eller *snikislamisering* som ligger implisitt i påstanden om identitetsskifte, er det naturlig å undersøke Ahmet Davutoğlus intellektuelle bakgrunn og tidligere tekster; slik håper jeg å kunne utdype innholdet i den mer pragmatisk orienterte offisielle utenrikspolitiske diskursen. Jeg vil med andre ord nærme meg spørsmålet om grunnleggende ideologisk orientering kan utgjøre en ramme for forståelse av dagens identitetsdiskurs.

6.1 Teoretiseringen av et dikotomisk skille mellom vestlig og islamsk sivilisasjon

I boka *Alternative Paradigms - The Impact of Islamic and Western Weltanschauungs on Political Theory* fra 1994 tok Davutoğlu utgangspunkt i spørsmålet om hvorfor islam/islamismen har styrket sin posisjon i Midtøsten de siste tiårene til tross for modernisering og industrialisering, i tilsynelatende motsetning til i Vesten, hvor teoretikere gjerne har koblet modernisering og sekularisering av samfunnet¹¹⁹ mente svaret var å finne i forskjellen på Kristendom og Islam. I all korthet fattet hevder Davutoğlu; Den vestlige tradisjonen, fra de antikke filosofene, via den middelalderske kristendom, til moderne tenkning er formet av grunnprinsippet ”ontologisk nærhet”. Dette prinsippet betegner den erkjennelsesmessige nærheten mellom Gud – menneske – natur som har et panteistisk og polyteistisk utgangspunkt i antikken. I kristendommen kommer dette til uttrykk i treenigheten og transsubstansiasjonen; i teologen Occams ontologiske gudsbevis som forsøket på å bevise guds eksistens rasjonelt; hos Descartes som subjektivisering av epistemologien (epistemologically determined ontology). Slik guddommeliggjøring av et relativt skaperverk, eller et skaperverk som tar del i guddommens absolutthet, er utgangspunktet for den moderne, vestlige relativisering og sekularisering av sannhet og verdier (particularization of truth). Det islamske paradigmet er, i motsetning til det vestlige, preget av et tydelig ”ontologisk hierarki” (Allah – menneske – natur), slik det kommer til uttrykk i *tawhid*, læren om det guddommeliges enhet, helhet og udelelighet. Dette utgangspunktet er grunnlag for en

---

¹¹⁹ Klassisk moderniseringsteori; Lipset-tesen. Ahmet Davutoğlu, *Alternative Paradigms: The Impact of Islamic and Western Weltanschauungs on Political Theory*, Lanham: University Press of America, 1994.

ontologisk bestemt epistemologi basert på en teosentrisk kosmologi, som gir en særegen form for politisk rettferdiggjøring og legitimitet i islam. Det islamske paradigmet har ifølge Davutoğlu tre sentrale dimensjoner som er felles for nesten alle sekter og skoleretninger; ”axiological normativeness”, ”ontological unity” og ”epistemological harmonization”, som er grunnlaget for den islamske lovgivningens holistiske struktur. Muslimenes sosio-politiske felt blir således preget av ”unity of life”.

Resultatet av de paradigmatisk forskjellene mellom vestlig og islamsk sivilisasjon blir ifølge Davutoğlu vidtrekkende og grunnleggende. I Vesten fører mangelen på et normativt grunnlag i politikken til at det institusjonelle/det politiske systemet/økonomien får en selv-legitimerende kraft; genererer sine egne verdier og blir en verdi i seg selv. I den islamske sivilisasjonen er institusjonene derimot et middel til å fremme evige verdier. I Vesten har sekularisering og fragmentering av sannhet ført til dannelsen av historisk betingede nasjonalstater (western multicompartmentalization), mens den islamske sivilisasjonen er knyttet sammen i det store verdifellesskapet *ummah*. Mens den sosio-politiske pluralismen i Vesten får de ulike samfunnssegmentene til å støte sammen i en konfronterende dynamikk; fører den religio-kulturelle pluralismen i den islamske sivilisasjonen til at samfunnssegmentene opptrer samstemt ”som kroppens organer”¹²⁰.

I det hele tatt trekker Davutoğlu opp et dikotomisk skille mellom vestlig og islamsk sivilisasjon: ”Islamic civilization strictly assumes a determinative link from ontology to epistemology, from epistemology to axiology, from axiology to politics, and from politics to economics. In the modern West, this scheme is just the opposite.”¹²¹ Med den konklusjon at “Western civilization is...in a state of crisis because of the erosion of its moral base due to a lack of normativity.”¹²²

Det er naturlig å lese dette som et svar på tiltale mot ny-orientalister som Bernard Lewis og Samuel Huntington. Begge fremstiller islam som en religion med voldsfremmede essens. Bernard Lewis snakker om et religionsspesifikt raseri (”muslim rage”), teoretisert over snevre fortolkninger av jihad-begrepet, og forholdet dar al-harb og dar al-islam. I Lewis’

---

¹²⁰ Davutoğlu, *Alternative Paradigms*, 231.

¹²¹ Davutoğlu, *Alternative Paradigms*, 142.

¹²² Davutoğlu, *Alternative Paradigms*, 14.

tilnærming blir vold utført av muslimer i Midtøsten ofte redusert til essensielle egenskaper ved Islam som religion.¹²³

Samuel Huntington på sin side knytter Islam og vold på makro-nivå gjennom sin «Clash of Civilizations»-tese. Tesen tok utgangspunkt i at verdens konflikter, etter ideologienes fall, ville oppstå mellom uforenlige religio-kulturelt funderte sivilisasjoner, og med den Islamske sivilisasjon med sine «bloody borders» i et spesielt negativt fokus.¹²⁴

I klassikeren «Orientalismen» beskylder Edward Said orientalistene for å forklare samtidspolitikken nesten utelukkende ut fra den islamske kategorien («Islam rett og slett»¹²⁵), istedenfor å basere seg på en helhetlig (både etno-religiøs og sosio-økonomisk) analyse av problemene. Det er dette Said beskriver som orientalismens dehumaniserende virkning; forenklingen gjør menneskene mindre menneskelige. Siden dette er et sentralt poeng hos Said vil jeg gi ham litt plass her:

Dette er det viktigste intellektuelle spørsmål som reises av orientalismen. Kan man dele den menneskelige virkelighet...i tydelig ulike kulturer, historier, tradisjoner, samfunn, endog raser, og overleve konsekvensene som mennesker?... (er det) noen mulighet til å unngå fiendskapen som uttrykkes ved inndelingen av...mennesker i «oss» (vestlige) og «dem» (orientalere). Fordi slike inndelinger er generaliseringer hvis bruk...har vært å fremtvinge viktigheten av skillet mellom noen mennesker og enkelte andre mennesker, mot vanligvis ikke spesielt beundringsverdige mål...Resultatet (er) som oftest en polarisering av ulikheten...og en begrensning av menneskers møte på tvers av forskjellige kulturer, tradisjoner og samfunn.¹²⁶

Det dikotomiske skillet mellom Vestlig og Islamsk sivilisasjon som Davutoğlu teoretiserer i *Alternative Paradigms* blir sårbar for den samme kritikken Said retter mot orientalistene. (Og som Davutoğlu forøvrig selv retter mot ny-orientalister som Bernard Lewis.) Idéene i *Alternative Paradigms* vil kunne brukes til å støtte opp om et Huntingtonske «Clash of Civilization»-paradigme, ja, på mange måter overbyr Davutoğlu her Huntington i beskrivelsen av sivilisasjonenes uforanderlige trekk. Mens Huntington sier om sivilisasjoner at «These differences are the product of centuries. They will not soon disappear.»¹²⁷, så gjør Ahmet Davutoğlu spørsmålet om sivilisasjonenes karakter nærmest ahistoriske ved å føre årsakene tilbake til deres opprinnelse; resultatet blir et deterministisk syn på menneskers innflytelse og muligheten for at samfunn kan forandres, og ikke minst forenes over felles verdier. Slik blir teoriene i *Alternative Paradigms* på mange måter en reproduksjon av orientalistenes – omvendt orientalisme – oksidentalisme.

¹²³ Bernard Lewis, «The roots of Muslim rage» *Policy*, Vol. 17, Nr. 4 (sommer 2001-2002): 17-26.

¹²⁴ Huntington, Samuel P. «The Clash of Civilizations» *Foreign Affairs* Vol.72 Nr.3 (1993): 22-49

¹²⁵ Edward S. Said, *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av Orienten*. (Oslo: Cappelen, 2004): 333.

¹²⁶ Ibid., 58.

¹²⁷ Huntington, «The Clash of Civilizations», 24.

Hovedanliggendet i *Alternative Paradigms* er en kritikk av vestlig sivilisasjon og i forlengelsen av dette, konstruksjonen av et islamsk alternativ. Det islamske alternativet, slik det beskrives i ”Alternative Paradigms”, preges av verdier som minner om verdiene mange vil forbinde med vestlige demokratier; sosial rettferdighet, pluralisme, demokratiske rettigheter osv. Forskjellen er at i islamsk sivilisasjon inngår disse verdiene i symbiose med samfunnet som helhet, de er dermed rotfestede og ekte. I Vesten derimot har disse verdiene aldri kunnet bli annet enn overflatiske, og dermed ikke kunnet forhindre krisen i vestlig sivilisasjon viss symptomer er sjelløs materialisme, vulgær rasjonalitet og normativ oppløsning.

Sett i sammenheng med utenrikspolitikk, blir denne teksten relevant fordi den forsøker å gi en filosofisk forklaring på hvorfor det finnes en ”dobbelstandard”, eller et hykleri, i Vestens applikasjon av verdier i det internasjonale systemet. Et hykleri som kommer til uttrykk gjennom en selektiv og vilkårlig kamp for universelle sivile rettigheter og demokratiske verdier både i regi av enkeltstående stormakter som USA og Storbritannia, men også fra internasjonale organisasjoner som for eksempel FN, EU og Det Internasjonale Pengefond. I *Alternative Paradigms* gjør Davutoğlu denne ”dobbelstandard” til et innebygget aspekt ved den kristne sivilisasjon. Jeg vil komme nærmere inn på dette temaet nedenfor.

Dette representerer således et oksidentalistisk (definert med Vesten som «den Andre») og religiøst definert sivilisasjonsbegrep. Det er naturlig å sette denne sivilisasjons-teorien i sammenheng med klimaet i tyrkisk islamisme og politikk på begynnelsen av 90-tallet, representert i Necmettin Erbakans Milli Görüş Hareketi (MGH – bevegelsen for nasjonale visjoner) og Refah-partiets suksess i valget i 1996, og deres korte periode som dominerende parti i en koalisjonsregjering fram til 1997. Dette ikke minst for å vise hva AKP i dag *ikke* er.

6.2 Milli Görüş Hareketi – en visjon for en islamsk tyrkisk utenrikspolitikk

Islamistpartiene i Tyrkia, fra stiftelsen av Necmettin Erbakans Milli Nizaam Partisi (MNP – Partiet for nasjonal orden) på 1970-tallet, har referert til sin ideologi som Milli Görüş (Nasjonal visjon). På grunn av påtalemakten og konstitusjonsdomstolens aktive håndhevelse av forbudet mot religiøse partier og politisk retorikk fundert i islam, må man, som tidligere nevnt, i mange sammenhenger være forberedt på en underkommunisering av det religiøse

aspektet i Tyrkias offentlige ordskifte. Det er derfor ikke urimelig å tenke seg at ”nasjonal orden” kan bety ”islamsk orden”, og målet om å fremme ”nasjonale og moralske verdier” kan erstattes med ”islamske verdier”.¹²⁸ MGH-ideologien hevder det er en fundamental konflikt mellom vestlig og islamsk sivilisasjon - den vestlige er falsk (bygget på voldsmakt), mens den islamske er bygget på rettferdighet. Vestlig sivilisasjon beskrives som materialistisk, undertrykkende og kolonialistisk, og dømt til å dø ut. Anti-sionisme, på grensen til anti-semittisme, er også en del av den ”nasjonale visjonen”. Erbakan anså Israel å være en illegitim og ekspansjonistisk stat med en visjon om å etablere et Stor-Israel ved å okkupere Syria, Egypt og Tyrkia. Erbakan knyttet både EU og FN sammen i en sionistisk konspirasjon. Erbakan har blant annet uttalt ”Whenever the UN talks about human rights, it means the rights of the Jews, but nothing else.”¹²⁹

Denne fundamentale opposisjonen til den vestlige sivilisasjon ledet MGH-partiene til en ekstremt negativ holdning overfor Tyrkias vesterniseringsprosess; i utenrikspolitikken kom dette til uttrykk i anti-EU og anti-NATO retorikk. Erbakan betegnet EU som en «kristen klubb», og hevdet at et Tyrkisk EU-medlemskap ville føre til tap av suverenitet, kulturell identitet, og ellers en kolonialistisk utbytting av tyrkisk økonomi. MGH-partiene ville erstatte den tyrkiske utenrikspolitikken tradisjonelle vest-orientering med en forent islamsk verden med institusjoner som et Islamsk FN, et islamsk UNESCO, et Islamsk NATO og et Islamsk felles marked – alt sammen under ledelse av Tyrkia med sin sentrale geografi og historiske tilknytning til Midtøstens stater.¹³⁰

Dette ideologiske grunnlaget materialiserte seg aldri i praktisk politikk slik mange kritikere fryktet. Slik sett viste også Erbakan seg mer som en pragmatiker, enn en dogmatiker når det kom til et stykke. Den korte perioden Erbakan fungerte som statsminister viste en utenrikspolitikk mer preget av kontinuitet enn forandring. Illustrasjoner på dette er for eksempel at Erbakan signerte en avtale om Israelsk oppgradering av Tyrkias jet-fly flåte, og således viste vilje til å konsolidere det bilaterale forholdet til Israel. 1. januar 1996 markerte starten på tollunionen mellom Tyrkia og EU, og til tross handelsunderskuddet dette medførte for Tyrkia i den tidlige fasen av samarbeidet, unnlot Erbakan å kritisere avtalen.¹³¹

---

¹²⁸ Özbudun & Hale, *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey*, 5.

¹²⁹ Ibid, 6.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Philip Robins, ”Turkish Foreign Policy Under Erbakan”. *Survival*, 39, nr. 2, (1997): 82-100.

Sett i sammenheng med det politiske klimaet i Tyrkia på midten av 90-tallet, indikerer Davutoğlu *Alternative Paradigms* en intellektuell forbindelse til Necmettin Erbakan, Milli Görüş og Refah-partiet. Hvis påstanden om identitetsskifte hadde vært formulert i konfrontasjon med denne konstellasjonen, ville påstandene gitt betydelig mening. I denne ideologien ser man tydelig det Huntingtonske aspektet; med sivilisasjoner på kollisjonskurs, vi ser Islamismen; politiske verdier fundert på Islam og formulert gjennom et islamsk symbolspråk, vi ser oksidentalismen; angrepet på Vestlig sivilisasjon og kravet om å erstatte den strategiske tilknytningen til den vestlige akse med en østlig.

Men til tross for slektskapet som åpenbart finnes mellom *Alternative Paradigms* og *Milli Görüş*, så virker Davutoğlu allerede her å representere en mer liberal islamistisk diskurs. Davutoğlu legger stor vekt på betydningen av demokratiske verdier og menneskerettigheter i islamsk sivilisasjon, compatible med Vestens idealer hvis de her bare hadde vært genuine. I så måte virker *Alternative Paradigms* mer progressiv enn Erbakans *Milli Görüş*. Sett i lys av den klassiske ”hvordan være moderne, uten å være vestlig”-tradisjonen blant muslimske tenkere synes Davutoğlu fokus å helle mot: ”hvordan være moderne”, mens Erbakan heller mot den mindre konstruktive negasjonen: ”uten å være vestlig”.

Et av de vanlige poengene som nevnes i sammenheng med AKP og påstått snikislamisering er den tidligere forbindelsen mellom mange av deres politikere og det mer uttalt islamistiske Milli Görüş og Refah. Betydningen av denne forbindelsen bør avdramatiseres; intellekt utvikles, erfaring akkumuleres, maktposisjoner krever kompromisser og pragmatiserer involverte politikere. Samtidig kan man ikke se bort fra at elementer av den sivilisatoriske analysen i *Alternative Paradigms* påvirker aktørens kognitive kart og tilgjengelige terminologi og således også i dag utøver en viss, mer eller mindre bevisst innflytelse. Skillet Davutoğlu trekker opp mellom Vesten og islam i *Alternative Paradigms*, representert i en ulikhet i verdiers dybde og integrasjon i de respektive samfunn, dukker opp som ”dobbelstandard-motivet” i Davutoğlu mer rendyrkede IR-teoretiske verker. I hans artikkel *The Clash of interests: An explanation of the world (dis)order* fra 1997 er teologiske utlegninger og religiøse referanser byttet ut til fordel for mer rendyrket IR-teori og geopolitisk analyse. Allikevel er den tematiske sammenhengen med *Alternative Paradigms* åpenbar – Vesten kritiseres for å gå på akkord med sine verdier.

6.3 Kritikk av hyklersk hegemoni i det internasjonale systemet – Det post-koloniale syndrom

I motsetning til hva man gjerne tror, er ikke Vestens gamle feil at den har villet tre sine egne verdier ned over hodet på resten av verden, men det helt motsatte: å uavlatelig ha unnlatt å respektere disse verdiene i omgang med folk de har hersket over.

Amin Maalouf

Ahmet Davutoğlu's artikkel *The Clash of Interests: An Explanation of the World (dis)order*¹³² tar utgangspunkt i en kritikk av Fukuyamas "end of history"- og Huntingtons "clash of civilizations" teser, som begge har forsøkt å beskrive og predikere utviklingen i det internasjonale systemet etter Sovjetunions fall og slutten på bi-polaritet. Mens Fukuyamas tese bar preg av euforien som fulgte Berlin-murens fall, i sin tro på at det liberale demokratiets verdier ville danne grunnlaget for en ny konfliktfri verdensorden, var Huntington mer pessimistisk i sin analyse, og mente makt-vakuumet i det internasjonale system ville fylles av stridende sivilisasjoner med inkompatible verdi-systemer. Til tross ulikhetene mener Davutoğlu disse tesene har en felles apologetisk innstilling til det vestlige hegemoniet i det internasjonale systemet:

Huntington completes the picture drawn by Fukuyama by providing the hegemonic powers with a theoretical justification for the overall political and military strategies required to control and reshape the international system: western values and political structures have an intrinsic and irresistible universality (Fukuyama), and it is other civilisations which are responsible for the political crises and clashes (Huntington). Huntington's "the West versus the rest" polarisation is the political reflection of this picture. "The rest", it is presumed, will always need the West's guidance to reach the end of history and overcome the disorder due to geo-cultural clashes.¹³³

Som Davutoğlu poengterer med indignasjon er ikke Fukuyama og Huntingtons fokus først og fremst "the West versus the rest", men "the West versus Islam". Fukuyama ser islam som en alvorlig trussel mot liberalismens universelle verdier, mens Huntington på sin side presenterer islam som sivilisasjonen med hovedansvar for sivilisasjonskonfliktene – "Islam has bloody borders". I tillegg hevder han islam utgjør en potensiell trussel mot Vesten gjennom en mulig sino-islamsk koalisjon. Davutoğlu mener islamsk sivilisasjon ikke på noen måte har makt til å opptre anti-systemisk, som motvekt til Vestens hegemoni, og at fremstillingen av islam som

---

¹³² Ahmet Davutoğlu, "The Clash of Interests: An Explanation of the World (dis)order", Journal of International Affairs, Vol. 2, Nr. 4 (Desember 1997-Februar 1998)

¹³³ Davutoğlu, "The Clash of Interests", 2.

fiende nærmest er fabrikkert for å tjene vestlige strategiske og økonomiske interesser. Han skriver:

Such a presentation of the Muslim world as a potential enemy has resulted in...oppressive political tendencies in Muslim countries. Western powers which promote democratic values and mechanisms in other parts of the world supported undemocratic regimes in the Muslim world. The rationalisation was simple: a democratic system in the Muslim world may create Islamic regimes with anti-western sentiments. Such a rationalisation clearly shows that the basic motive behind this presentation is their political interest rather than democratic values....Thus the comprehensive prejudice against the Muslim world, which is supported by an over-simplified concept of fundamentalism, veils a clear anti-Islam fundamentalism. This anti-Islam fundamentalism is the basic reason why the European community failed to be pluralistic and tolerant enough to fulfill its 35-year old promise to accept Turkey (a torn country in Huntington's analysis) as a member state.¹³⁴

Her kommer tanken om en vestlig ”dobbelstandard”, en verdimeessig skjevhet i det internasjonale systemet, klart til uttrykk. Det interessante er at Davutoğlu ikke lenger taler ut fra religiøse standpunkter, men uttrykker seg i et språk som er i harmoni med intellektuelle tradisjoner som post-kolonial teori og ”third worldism”. Hans synspunkter og retorikk er helt på linje med antropologen Sophie Bessies, som forklarer Østens ønske om å representere en alternativ modernitet; det vil si en verdimeessig og materiell modernitet uten å være vestlig, med at; ”The norms and institutions (equality and rights) that lie at the heart of Western civilization, which we often see as synonymous with modernity and upon which the West bases its claims of superiority, do have universal resonance. However, paradoxically, while the West perceives its essential character and supremacy as premised on universal principles, it has actually pursued and promoted these selectively, leading to frustration and resentment toward the West.”¹³⁵

Det er for så vidt også det samme budskapet som ligger i sitatet av Amin Maalouf som har fått innlede dette kapittelet.

Vi ser i dette perspektivet at en kritikk av Vesten ikke nødvendigvis er en kritikk av de verdiene som preger en vestlig diskurs – frihet, demokrati og menneskerettigheter; men nettopp retter seg mot den manglende implementeringen av disse verdiene – mot asymmetrien i det internasjonale systemet. Davutoğlus *The Clash of Interests* uttrykker nettopp en frustrasjon med denne assymmetrien, og teksten står i språk og innhold i nær forbindelse med anti-imperialistisk tenkning i den intellektuelle tradisjonen til venstresiden. Forbindelsen

---

¹³⁴ Ibid, 11.

¹³⁵ Sophie Bessis referert i Martin Hall og Patrick Thaddeus Jackson (red.) *Civilizational Identity – The Production and Reproduction of «Civilizations» in International Relations*. (New York: Palgrave Macmillian, 2007): 20.

mellom de teologisk-filosofiske utlegningene i *Alternative Paradigms* og den IR-teoretiske argumentasjonen i *The Clash of Interests* stemmer overens med Susan Buck-Morss' observasjon: «Islamist critiques of the West, even when expressed in a religious discourse and in a reverse-orientalist language of the materialist West versus the moral East, are either already reflecting a left critique of Western imperialism or could be part of a non-Eurocentric definition of a global left.»¹³⁶

I post-modernismen fortolkes den vestlige modernitetsdiskursen som et meta-narrativ som opprettholder et vestlig hegemoni. Islamismens anti-vestlige holdninger kan i et slikt perspektiv forstås som en avvisning av dette hegemoniet og meta-narrativet – ikke nødvendigvis som en avvisning av moderniteten i seg selv. Derfor kan man med utbytte se islamsk identitetspolitikk i sammenheng med makt-relasjoner på et globalt nivå.¹³⁷

En slik fortolkning går på tvers av påstanden om identitetsskifte ved å trekke i tvil at det er islam i seg selv som er målet. Buck-Morss tilkjenner heller islam, islamismen og identitetspolitikken en rolle som et middel – på lik linje med andre emansipatoriske ideologier som anti-imperialisme, post-kolonialisme og ”third worldism”. Slik sett blir det mer naturlig å tenke seg kritikken av Vesten og identitetspolitikken i Davutoğlus artikkel som del av et anti-hegemonisk, emansipatorisk prosjekt heller enn et skjult anti-moderne og islamistisk – vi snakker kanskje dypest sett om en form for nasjonalisme.

Tekstene jeg har gjennomgått ovenfor - fra talene Davutoğlu har holdt i OIC, til *Alternative Paradigms* og *Clash of Interests*, viser at det er en sammenheng mellom identitetsretorikk i AKPs utenrikspolitiske diskurs, kjennetegnet ved religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkører, og oppfatningen av at Vesten opererer med dobbeltstandarder i implementeringen av verdier i det internasjonale systemet. Jeg vil nå se nærmere på grunnlaget for den tyrkiske oppfatningen av vestlige dobbeltstandarder. Har den et ideologisk grunnlag, eller stammer den fra konkret politisk erfaring?

---

¹³⁶ Cemil aydın, “Between Occidentalism and the Global Left: Islamist Critiques of the West in Turkey”, *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, Vol. 26, Nr. 3. (2006): 447-448.

¹³⁷ Ismail, *Rethinking Islamist Politics*, 3-4.

Kapittel 4

7.0 Dobbeltstandard-motivet i det post-koloniale narrativet

We civilised people of the West glance with pity or contempt at our non-Western contemporaries lying under the shadow of some stronger power, which seems to paralyse their energies by depriving them of light. Yet if we paused to examine that dim gigantic overshadowing figure standing, apparently unconscious, with its back to its victims; we should be startled to find that its features are ours.

Arnold Toynbee

Begrepet ”dobbeltstandard” sikter til en utbredt oppfatning i Tyrkia om at det finnes et dobbelt sett av verdier når internasjonale institusjoner, FN, EU og mektige vestlige enkeltland håndterer internasjonale forhold. Dimitris Tsarouhas, professor ved institutt for internasjonal politikk ved Bilkent University Istanbul, sier for eksempel at "There is an overwhelming conviction among Turkish politicians and the public that the European Union has been applying 'double standards' in its treatment of Turkey and has failed to live up to its promises."¹³⁸ Vi husker likeledes Davutoğlu avslutte et tidligere gjengitt avsnitt med ordene ”This anti-Islam fundamentalism is the basic reason why the European community failed to be pluralistic and tolerant enough to fulfill its 35-year old promise to accept Turkey as a member state.”¹³⁹

Slike oppfattede dobbeltstandarder er blant de ting som skaper følelser av avvisning; og gjennom dette et behov for å danne et alternativt fellesskap – en alternativ identitet; Islamsk sivilisasjonsidentitet.

7.1 Dobbeltstandard-motivet i tyrkisk historisk bevissthet

Til tross for at Tyrkia (det vil si Det Osmanske Riket) aldri ble formelt kolonisert, brakte traumatiske opplevelser knyttet til militær underlegenhet, økonomisk ufrihet og innblanding i

---

¹³⁸ Dimitris Tsarouhas sitert i Alina Lehtinen og Justin Vela, ”Politicians: EU dragging its feet on Turkey’s Membership”, SETimes.com (22.02.2011)

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2011/02/22/feature-03

¹³⁹ Davutoğlu, ”*The Clash of Interests*”, 2.

indre anliggender gjennom århundrer, med seg et mildt sagt ambivalent forhold til europeiske stormakter.

Fra 1700-tallet og utover opplevde osmanene et voldsomt press fra vest (Europeiske stater) og fra nord (Russland), rent militært var osmanene totalt underlegne, og særlig etter midten av 1700-tallet ble dette tydelig.¹⁴⁰ Den eneste grunnen til at de beholdt kontrollen over store deler av sitt territorium utover 1800-tallet var terrorbalansen som lå integrert i ”the Eastern Question”; frykten de europeiske kolonialist-statene hadde for andres tilegnelse av Osmansk territorium.¹⁴¹ Under denne balansen hindret koalisjoner hverandre fra ensidig bemektigelse av osmanske områder, noe som for eksempel førte til Krim-krigen da russerne i 1852 marsjerte mot den osmanske hovedstaden Istanbul, og en koalisjon av franske, britiske og osmanske (senere også Habsburgske) styrker forhindret den russiske tilegnelsen som ville forskjøvet makt-balansen i russernes favør i dette strategisk viktige området.¹⁴²

På den økonomiske siden hadde de europeiske landene, ved å legge betydelig press på osmanene, forhandlet frem økonomiske avtaler eller handelsprivilegier, som gikk under navnet kapitulasjoner. Kapitulasjonene ga osmanene begrenset rett til å ta toll for varer som ble importert fra Europa, en flat tollsats ble som regel satt til cirka 3%. Når osmanene sa fra seg retten til å justere tollsatsene på importprodukter fløt markedet over av billig, industrifremstilte produkter som utkonkurrerte lokal produksjon. Slik mistet man muligheten til å beskytte etableringen av lokal industri i markedet, og endte raskt opp som råvareeksportør. I det kapitalkrevende arbeidet med å modernisere staten generelt og militært spesielt, økte de osmanske utenlandslånene dramatisk utover 1800-tallet, til nivåer hvor posten for nedbetaling av gjeld oversteg halvparten av budsjettet. I 1878 gikk den osmanske staten rett og slett konkurs. Gjelden kom til tvangssanering under utenlandsk administrasjon, som i praksis var et betydelig inngrep i den osmanske statens suverenitet.¹⁴³

Selv om det Osmanske Riket og Anatolia, som skulle bli den tyrkiske republikkens kjerneområde, aldri ble kolonisert, ble altså osmanene utsatt for en rekke brudd på det som forbindes med prinsippet om suverenitet – retten til å føre en selvstendig utenrikspolitikk, og juridisk og økonomisk kontroll innenfor egne grenser. Ydmykelsen som fulgte dette bruddet

---

¹⁴⁰ William Hale, *Turkish Foreign Policy 1774 – 2000*, (Abingdon, Routledge 2003).

¹⁴¹ Det Osmanske Riket tapte riktignok en fjerdedel av sitt territorium mellom 1776 og 1880, men dette var ikke direkte til stormaktene, men hovedsakelig til nasjonalistiske bevegelser i Hellas (1830) og på Balkan (1840-tallet). Disse opprørene var riktignok støttet av en eller flere av stormaktene.

¹⁴² Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, 13-44.

¹⁴³ Ibid, 27-28, 55.

på suverenitet, og den spenningen og ambivalensen mellom fornying og autentisitet som det førte med seg gir fortsatt gjenklang i dagens utenrikspolitiske diskurs.

Årsaken til at dette fortsatt gir gjenklang, over hundre år etter, er den utilfredsstillende (ikke utenkelig den beste) måten dette dilemmaet ble løst på i Tyrkia. For mens Tyrkia var det eneste landet i Midtøsten som aldri ble kolonisert, var det ingen land viss sjel til de grader ble kolonisert, som Tyrkias. Landsfader Mustafa Kemal Atatürk la seg på en ganske vellykket ”if you can’t beat them...join them”-linje. Som kjent ble nasjonale kulturelle uttrykk, som religion, skrift- og talespråk, klesdrakt og hatte-mote, musikksmak og mye mer, endret og regulert ved lov. Midt i Atatürks voldsomme politiske, administrative og økonomiske omstrukturering, forsvant også tyrkernes kulturelle identitet ut med badevannet. Jeg skal ikke gå nærmere inn på denne historien, annet enn å konkludere med at denne moderniseringen og europeiseringen som karakteriserte årene etter etableringen av den tyrkiske republikken i 1923, skapte et skille mellom stat og nasjon, elite og befolkning, som har preget tyrkisk politikk fram til i dag.

Samtidig har det såkalte ”Sevrés-syndromet”¹⁴⁴ vært med på å skape et overfølsomt kollektivt psykologisk klima i forholdet til andre land. Frykten for skjulte og dårlige intensjoner har vært til stede og skapt ambivalens. Slike kollektive følelser har sannsynligvis blitt forsterket av militærets og sikkerhetspolitikkenes betydelige rolle i den tyrkisk offentlighet og politikkutforming, og kan sågar ha blitt pleiet for å fremme disse aktørenes interesser.

Selv om man i dag under AKP har sett en betydelig ”de-securitizing” av utenrikspolitikken, noe som i prinsippet vil si en desarmering av ”sevrés-syndromet”, sier denne historien noe om den folkelige klangbunnen for Ahmet Davutoğlu retorikk i relasjon til dobbelt-standard-temaet. I et revitalisert tyrkisk demokrati er det betydelige muligheter for å kombinere disse narrative, post-koloniale motivene med politisk mynt. Det islamske og vestlig-kritiske elementet i Davutoğlu retoriske strategi, kan derfor ansees som en del av det mer omfattende programmet for å balansere fornying og autentisitet, modernitet og identitet i en pågående post-kolonialitet.

---

¹⁴⁴ ”Sevrés-syndromet” referer til den kollektive frykten som oppsto i etterkant av Sevrés-avtalen i 1920, hvor det Osmanske Riket, som hadde deltatt på tapernes side i den første verdenskrig, ble vedtatt oppdelt til fordel for Storbritannia, Frankrike, Hellas, Armenia og Kurdistan – med bare et forholdsvis lite sentral-anatolisk område igjen til den etnisk tyrkiske befolkningen. ”Sevrés-syndromet” er ofte blitt betegnet som en form for latent kollektiv psykose, med en tendens mot overdreven fryktreaksjon og trusselvurdering. Se Taner Akçam, *From Empire to Republic – Turkish Nationalism & the Armenian Genocide*, (London, Zedbooks, 2004): 230.

7.2 Dobbelstandard-motivet i tyrkisk samtidspolitikk

Det er flere hendelser de siste årene som har opprettholdt og reaktivert en kollektiv tyrkisk fornemmelse av at det opereres med etiske dobbeltstandarter i det internasjonale samfunnet.

7.2.1 Bosnia-Herzegovina 1992-1995

FN Sikkerhetsråds passivitet overfor overgrepene mot, og fordrivingen av bosniske muslimer under krigen i Bosnia-Herzegovina (og senere i Kosovo), fra 1992 fram til iverksettingen av operasjon «deliberate Force» i 1995, hadde stor betydning i så måte. Davutoğlu sier da også i *Clash of Interests* at ”The Bosnian crisis became the end of 'the end of history'; it revealed the imbalances of western civilisation and also the deformities of the existing world order.”¹⁴⁵

Frustrasjoner over den trege reaksjonen fra vestlige land ledet Tyrkias statsminister Demirel først til å spille det pan-tyrkiske kortet i et forsøk på å danne en pressgruppe med Azerbaijan og Sentral-asiatiske stater¹⁴⁶ i 1992. Året etter rettet daværende president Turgut Özal seg mot de muslimske landene i Organization of the Islamic Conference for å søke støtte til kampanjen for opphevelse av våpenembargoen mot Bosnia-Herzegovina, og for å få sendt en muslimsk styrke for å trygge de FN-opprettede «safe havens» rundt områdene til de Bosniske muslimene.¹⁴⁷

Selv om begge disse tiltakene ble av liten praktisk betydning, ser vi her sammenhengen mellom den tyrkiske oppfattelsen av en manglende etisk koherens i det vestlig-dominerte internasjonale systemet, og en politisk appell til alternative supra-nasjonale identiteter; en etnisk (språklig-kulturell) og en religiøs (muslimsk -OIC).

7.2.2 Den europeiske menneskerettighetsdomstol

To saker knyttet til den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMRD) er også til stede i tyrkisk kollektiv bevissthet som et eksempel på vestlig dobbeltstandard. Den første av disse sakene var fra 2003, da EMRD opprettholdt den tyrkiske konstitusjonsdomstolens oppløsning- og forbud av Refah Partisi (RF – Velferds Partiet) i 1998. Som vi har sett ovenfor var Refah et eksplisitt islamistisk parti som inngikk i en samlingsregjering etter valget i 1996, og var representert i regjeringen blant annet ved statsminister Necmettin Erbakan. I den såkalte «28. februar-prosessen», også kjent som et «post-moderne» eller «mykt» kupp,

¹⁴⁵ Davutoğlu, *Clash of interests*, 1.

¹⁴⁶ Land med hovedsakelig tyrkisk-talende befolkning, hvor særlig Aserbajdžansk er i nær slekt med Tyrkia-tyrkisk både muntlig og skriftlig.

¹⁴⁷ Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, 260-266.

utstedte det nasjonale sikkerhetsrådet (NSR) ett memorandum som erklærte islamismen som nasjonal sikkerhetstrussel nummer en, de forbød religiøse veldedige stiftelser (tarikatar) og la store restriksjoner på religiøse skoler (Imam Hatip Okullari).¹⁴⁸ Da Refah-partiet året etter ble forbudt, og regjeringen oppløst, til tross for at Erbakan aksepterte føringene i NSRs «ultimatum», ble dette av mange ansett som en form for indirekte kupp, med andre ord en prosess i strid med grunnleggende demokratiske spilleregler. Da EMRD opprettholdt denne dommen¹⁴⁹, ble det av mange oppfattet som inkonsistent med tidligere dommer i lignende saker.¹⁵⁰

En annen mye omtalt sak i Tyrkia som også involverer EMRD er knyttet til den betente diskusjonen om hijab. Hijab har av makteliten vært ansett som bakstreversk og således i konflikt med den tyrkiske statens progressive modernisering helt siden Mustafa Kemal Atatürks etablering av den tyrkiske stat i 1923. Militærjuntaen nedfelte et forbud mot ansatte kvinners bruk av hodesjal i offentlige institusjoner i 1982. Det heter seg i denne loven om "clothing and appearance of personnel working in public institutions" at "female civil servants' head must be uncovered".¹⁵¹ Denne loven ble utvidet til å inkludere både ansatte og studenter ved alle Tyrkias universiteter i 1997. Dette har siden vært en av de mest omstridte politiske sakene i Tyrkia, hvor den har representert skillet mellom "folket" og makteliten. På bakgrunn av denne loven ble i 1998 den hijab-bærende medisinerstudenten Leyla Şahin utestengt fra eksamen, og siden utestengt fra studiene da hun deltok i en protest mot denne avgjørelsen. Şahin fikk saken mot den tyrkiske stat opp i EMRD, anklagen var brudd på blant annet den europeiske menneskerettighetskonvensjonens artikkel 9 og 14 – henholdsvis retten til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet, og forbud mot diskriminering på bakgrunn av religiøs tilhørighet. Da saken ble avsluttet i 2005, støttet dommen den tyrkiske stats lovgivning med 16 mot 1 stemme, og betegnet reguleringen av kleskode som "nødvendig".¹⁵²

¹⁴⁸ Hale og Özbudun, *Islamism, Democracy, and Liberalism*, 4-5.

¹⁴⁹ Dommens konklusjon lyder blant annet "Consequently, following a rigorous review to verify that there were convincing and compelling reasons justifying Refah's dissolution and the temporary forfeiture of certain political rights imposed on the other applicants, the Court considers that those interferences met a "pressing social need" and were "proportionate to the aims pursued". It follows that Refah's dissolution may be regarded as 'necessary in a democratic society'." *European Court of Human Rights*, (Strasbourg, 13. Februar 2003)
<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=refah&sessionId=81601653&skin=hudoc-en>

¹⁵⁰ Human Rights Watch, "Turkey: Party Case Shows Need for Reform", (30. Juli, 2008)
<http://www.hrw.org/news/2008/07/30/turkey-party-case-shows-need-reform>

¹⁵¹ Mustafa Şentop, "The Headscarf Ban: A Quest for Solutions", Policy Brief, Nr.8, (Mars 2008): 2-3.
www.setav.org/

¹⁵² *European Court of Human Rights*, "Case of Leyla Şahin", (Strasbourg, 10. november 2005)

Nok en gang ble EMRDs avgjørelse tolket som en begrensning av religionsfriheten, eller rettere en selektiv begrensning av muslimers rett til religionsutøvelse; med andre ord en selektiv implementering av artikkel 9 i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

Det kan tenkes at en folkelig misnøye på bakgrunn av oppfattede ”dobbelstandarder” lettere forplanter seg til utenrikspolitikken nå enn før. Som sagt har militærets rolle på dette politiske feltet avtatt til fordel for regjering, parlament og det sivile samfunn.¹⁵³

Vi skal nå se på to utenrikspolitiske kjernesporsmål for Tyrkia som aktiverer mistanker om en ”dobbelstandard”. Det første, Kypros-sporsmålet, berører forholdet til Europa. Og det andre, Israels Gazaokkupasjon, berører forholdet til USA. Begge disse sakene bringer frem sterke emosjoner hos både folket og Davutoğlu.

7.3 Europeisk dobbelstandard i Kyproskonflikten?

7.3.1 Bakgrunn for Kypros-konflikten

Kyproskonflikten er en etnisk konflikt mellom den kristne gresk-kypriotiske og den muslimske tyrkisk-kypriotiske befolkningen på Kypros. Konflikten kom til overflaten på 1950-tallet da Storbritannia var i ferd med å avvikle sine kolonier/protektorater til fordel for større lokalt selvstyre. Mens den gresk-kypriotiske majoriteten ønsket *enosis*; forening med Hellas, svarte den tyrkisk-kypriotiske minoriteten med et ønske om *taksim*; separasjon. Etter noen år med borgerkrigslignende tilstander, ble det inngått en avtale om en konstitusjon med et komplekst system for maktfordeling i 1960 (med en like hårfin maktbalanse mellom de etno-religiøse gruppene som i Libanons). Det varte dog ikke lenge før gjensidig trenering ved bruk av veto, og det greske parlamentariske flertallets forsøk på å endre grunnloven førte til politisk krise og påfølgende voldshandlinger.¹⁵⁴

En fredsbevarende styrke ble opprettet av FN i 1964 som i stor grad lyktes med å bevare ro på øya, men voldelig konflikt brøt allikevel ut i månedene etter militærjuntaens statskupp i

---

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=sahin%20%7C%20turkey&sessionid=81634962&skin=hudoc-en>

¹⁵³ Baskin Oran et al, *Turkish Foreign Policy 1919 – 2006*, (Utah, University of Utah Press, 2010): 918-938.

¹⁵⁴ William Mallinson, *Cyprus: A Modern History*, (London: I.B. Tauris, 2009): 21-31. Fremstillingen av Kypros-konfliktens historie er basert på Mallinson.

Hellas i 1967. I etterkant av dette gikk tendensen mot økt tyrkisk-kypriotisk separasjon, og en gradvis akseptasjon av dette fra deler av det gresk-kypriotiske samfunnet.

Tiden fram mot den tyrkiske invasjonen av Nord-Kypros i 1974 var ellers preget av en rekke internasjonale forsøk på forhandling, i hovedsak i regi av FN og USA.¹⁵⁵

I 1974 kuppet den greske militærjuntaen ledelsen i den kypriotiske nasjonalgarden, og presset frem avgangen til den forhandlingsorienterte gresk-kypriotiske lederen Makarios. Dette fremprovoserte det tyrkiske militærets intervensjon i 1974, som resulterte i et delt Kypros med to atskilte, etnisk homogene soner (den nordlige tyrkisk-okkuperte delen utgjorde 39% av Kypros' samlede areal) og en fortsatt pågående tyrkisk militær tilstedeværelse på den nordlige delen

Ettersom årene gikk og forhandlingene mellom partene manglet fremdrift erklærte nord nasjonal suverenitet som "Turkish Republic of Northern Cyprus" i 1983. Denne republikken ble bare anerkjent av Tyrkia. I 1984 ble en avtale om føderal løsning også avvist av den gresk-kypriotiske siden.¹⁵⁶

7.3.2 Kypros-konflikten og Tyrkias forhold til EU

Spenningen og konflikten på Kypros som hadde bygd seg opp siden midten av 1950-tallet syntes å størkne i en permanent separasjon. En rekke forhandlingsinitiativer helt fram til 1990-tallet kom aldri opp av startgropen. Det var først på slutten av 1990-tallet en forening begynte å synes mulig igjen, ettersom Tyrkias forhandlingsvilje ble knyttet til mulighetene for EU-medlemskap. Hellas, som hadde vært medlem av Unionen siden 1981, satt på betydelige muligheter for å trenere og bruke veto mot åpningen av de såkalte "kapitlene" i EUs kjøreplan mot tyrkisk EU-medlemskap. For å akseptere EUs planlagte toll-union med Tyrkia knyttet for eksempel den greske regjeringen et krav om EU-forhandlinger for Kypros, med eller uten en avtale med tyrkisk-kypriotene.¹⁵⁷

En kontroversiell beslutning ble tatt av europarådet i 1999. Det ble bestemt at fremdriften i forhandlingene mellom Hellas og Tyrkia for å løse Kypros-konflikten skulle evalueres i 2004. Hvis partene da ikke hadde lyktes med å få på plass en avtale, ble det åpnet for muligheten til å innvilge Kypros medlemskap uten å løse dette fundamentale indre spørsmålet. Dette vakte

---

¹⁵⁵ Ibid, 31-34.

¹⁵⁶ Ibi, 81-91.

¹⁵⁷ Hale, Turkish Foreign Policy, 167-168.

sterk motstand i Tyrkia og i TRNC. Tyrkia var ikke motstander av Kypros' adgang til EU, men mente dette måtte skje etter en indre avklaring på Kypros, og skje samtidig med tyrkisk medlemskap.¹⁵⁸

Særlig fra 2002 skjøt forhandlingene fart mellom partene på Kypros og syntes å gi resultater under overoppsyn av Kofi Annan. Dette skulle resultere i Annan-planen som i hovedsak gikk inn for dannelsen av en forent kypriotisk republikk, basert på føderale prinsipper med nøye definert representasjon for hver av de to samfunnene i regjering, parlament og rettsvesen. De avsluttende forhandlingene fant sted i Bürgenstock i Sveits i 2005, hvor blant annet Ahmet Davutoğlu var en del av den tyrkiske delegasjonen. Selv om forhandlingene kanskje ikke var like mye av en suksesshistorie som Davutoğlu nå i ettertid vil ha det til, så var det i hvert fall enighet om å la beslutningen om Annan-planen gå til folkeavstemning.

Da resultatet for avstemningen forelå og viste at 65 prosent av tyrkisk-kypriotene hadde stemt for avtalen, mens den ble avvist av 75 prosent av gresk-kypriotene, og det attpåtil viste seg at den gresk-kypriotiske statsministeren hadde oppfordret folket sitt til å stemme nei, mens den tyrkiske siden hadde bedt folket støtte avtalen, oppfattet tyrkisk-kypriotene dette som om de var falt i ryggen.¹⁵⁹

Senere samme år ble Kypros ovenikjøpet innlemmet som et fullverdig medlem av EU. Dette førte til stor frustrasjon på den tyrkiske og tyrkisk-kypriotiske siden som oppfattet det som om alle incentiver for en fremtidig overenskomst var fjernet gjennom Kypros' EU-medlemskap, samtidig som Kypros fikk mulighet til å trenere og øve veto mot sider ved erkefienden Tyrkias EU-forhandlinger på samme måte som var blitt gjort av Hellas tidligere.¹⁶⁰

Det er denne frustrasjonen som jevnlig aktiveres hos Ahmet Davutoğlu når Kypros-temaet kommer på banen. Da Angela Merkel i januar 2011 krevde større tyrkisk-kypriotisk samarbeid for å lande en avtale for øya rapporterer Hürriyet følgende respons fra Davutoğlu "Referring to Merkel's appreciation of the steps taken by the Greek Cypriots, Davutoğlu responded in an ironic tone 'Yes, the Greek Cypriots have expended efforts. They expended efforts for the rejection of the Annan plan'".¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Ibid, 258.

¹⁵⁹ "Turkey to freeze EU ties if Greek Cyprus assumes EU presidency", *Today's Zaman* (18. September 2011) <http://www.todayszaman.com/news-257114-turkey-to-freeze-eu-ties-if-greek-cyprus-assumes-eu-presidency.html>

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ "Turkey disappointed by Merkel's Cyprus Remarks, calls for fairness" *Hürriyet*, (12. Januar 2011) <http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=turkey-disappointed-by-merkel8217s-cyprus-remarks-calls-for->

At Kypros er tiltenkt presidentskapet i Europa-rådet for 2012, på et tidspunkt som regnes som kritisk for den tyrkiske EU-medlemskapsprosessen er åpenbart også svært ømtålig.

I relasjon til den mislykkede Annan-planen kom Ahmet Davutoğlu med følgende utbrudd i et intervju med Council on Foreign Relations 14. April 2010:

Who should you blame for this? Those who said yes or those who said no? Normal human logic states those who said yes should be awarded, those who said no should be punished. What happened? *Those who said no became member of EU, European Union, and those who said yes continued to be isolated. In the last six years, there was no single promise fulfilled which was given to Turkish Cypriots by EU or U.S. or International Community...I feel so upset and feel so unjust because of this attitude by International Community to us Turkish Cypriots...* There is no incentive from the Greek Cypriot side because they don't need the peace. They are comfortable. Because they are sure that they will be treated favorably by the International Community, again and again. Again and again, they will be said, okay, even if you say no, no problem. You will be our respected counterpart. There is no incentive.¹⁶²

Her ser vi tydelig den voldsomme emosjonaliteten Ahmet Davutoğlu har i denne saken. Han føler åpenbart sterkt på denne skjevheten og dobbeltstandarden i det internasjonale systemet. Resultatet av EUs beslutninger passer åpenbart inn i den analysen han fremmet i den ovenfor nevnte artikkelen; ”This anti-Islam fundamentalism is the basic reason why the European community failed to be pluralistic and tolerant enough to fulfill its 35-year old promise to accept Turkey as a member state.”¹⁶³

7.4 Amerikansk dobbeltstandard i Israel-Palestina konflikten

Tyrkias forhold til Israel har over mange tiår vært forholdsvis godt, selv om det også har vært en noe større ambivalens tilstede i forholdet enn det gjerne gis inntrykk av i festtalene.

Tyrkia gav tidlig støtte til Vestens politikk overfor Israel, de stemte riktignok med araberstatene i FN mot en deling av Palestina i 1947, men var raskt ute med å anerkjenne staten Israel i 1949 og landene utvekslet ambassadører senere samme år. Israel så på forholdet til Tyrkia som en mulighet til å bryte sin diplomatiske isolasjon i Midtøsten, og fra tyrkisk side var det sikkerhetspolitikk og økonomi som sto i fokus.¹⁶⁴

[fair-approach-2011-01-12](#)

¹⁶² Council on Foreign Relations, ”A Conversation with Ahmet Davutoğlu”, (14. April, 2010).
<http://www.cfr.org/turkey/conversation-ahmet-davutoglu/p21916>

¹⁶³ Davutoğlu, ”*The Clash of Interests*”, 2.

¹⁶⁴ Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, 125-127.

Tyrkia etterstrebet hovedsakelig full nøytralitet i Midtøsten i tiårene etter fiaskoen med Bagdad-pakten i 1955, og manøvrerte i den betente diplomatiske heksegryten som Midtøsten representerte gjennom bi-laterale forbindelser til Israel og deres arabiske fiender på ganske lik linje. I NATO oppfylte Tyrkia kun de nødvendige forpliktelsene til alliansen for i minst mulig grad å fremmedgjøre araberstatene som blant annet var viktige handelspartnere, mens de for eksempel i den arabisk-israelske krig i 1967 og Yom Kippur-krigen i 1973 forholdt seg strengt nøytrale, og nektet amerikanerne bruk av baser på tyrkisk jord til logistisk støtte. Mens tyrkisk politikk, og både liberal og religiøs opinion, utover 70-tallet syntes å få en mer pro-palestinsk valør, symbolisert blant annet gjennom anerkjennelsen av PLO i 1976 og åpningen av et PLO-kontor i Ankara i 1979, så fortsatte særlig et stille og nært samarbeid mellom tyrkisk og Israelsk sikkerhetstjeneste på anti-terror feltet hvor landene hadde sammenfallende interesser.¹⁶⁵

Mot slutten av 1980-tallet ble den diplomatiske kontakten mellom Tyrkia og Israel forbedret, den arabisk-israelske fredsprosessen; PLOs akseptasjon av Israels eksistens og prinsippet om to-statsløsningen, hadde gjort det enklere å pleie et godt forhold med begge parter i denne konflikten.

På 1990-tallet var det kommentatorer som mente Tyrkia var i ferd med å oppgi sin nøytralitet i den Israelsk-arabiske konflikten, til fordel for en "entente" med Israel.¹⁶⁶ Dette var kanskje en overdrivelse da det aldri var snakk om noen direkte militær allianse, men fraværet av Sovjet på den politiske scenen åpnet for større frihet i utformingen av politikk overfor Midtøsten. Det ble blant annet lettere å legge press på Syria som hadde støttet både PKK og Palestinske opprørere, med andre ord utgjorde Syria et felles problem for Tyrkia og Israel som bandt dem sammen. Videre var det mindre på spill i forholdet til arabiske land ettersom den israelsk-arabiske fredsprosessen kom i gang mellom Rabin og Arafat. Tyrkia var heller ikke ubemerket av den "goodwill" et godt forhold til Israel ville gi dem i den amerikanske kongressen, som hadde betydning for økonomisk hjelp og lån som ble Tyrkia til del.¹⁶⁷ Ut fra disse hensyn ble både det økonomiske, teknologiske og militære samarbeidet mellom Tyrkia og Israel styrket utover på 1990-tallet. Det dreide seg her om en frihandelsavtale mellom landene, teknologisk samarbeid om våpenutvikling, felles øvelser med flyvåpen, og spesielt

---

¹⁶⁵ Ibid, 296-301.

¹⁶⁶ Daniel Pipes, "A New Axis: The Yurkish Israeli Entente", *National Interest* (Vinter 1997/1998) <http://www.danielpipes.org/293/a-new-axis-the-emerging-turkish-israeli-entente>, Efraim Inbar, "Regional implications of the Israeli-Turkish strategic partnership", *Middle East Review of International Affairs*, Vol15, Nr. 2 (juni 2001) <http://meria.idc.ac.il/journal/2001/issue2/jv5n2a5.html>

¹⁶⁷ Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, 125-127.

etterretningssamarbeid i kampen mot terrorisme. Dessuten har Tyrkia vært et populært ferieland for Israelere, et av få land i deres egen region hvor de har kunnet føle seg trygge.

Som vi ser er det ingen spesiell tradisjon i Tyrkia for anti-israelsk politikk. De kritiske holdningene overfor Israel som utviklet seg i opinion og politikk på 1970-tallet må ansees å være ganske analoge til utviklingen i de fleste europeiske stater etter hvert som palestinerne sin situasjon syntes å bli tiltagende ulidelig, selv om man ikke skal se bort fra at emosjonene er blitt noe forsterket i Tyrkia som følge av nærhetsprinsippet (Israel-Palestina-konflikten utspiller seg i umiddelbar nærhet av deres grenser), samt den kulturelle affiniteten som ligger i religionsfelleskapet (som vi ser Davutoğlu ivrig understreker i referansene til "våre brødre" og tilknytningen til Al-Quds).

Det forsurede forholdet mellom Tyrkia og Israel de siste årene, som kommer til uttrykk i utdragene fra Davutoğlus taler som er gjengitt ovenfor, må settes i sammenheng med at Israels politikk er blitt et av de største hindre for implementeringen av Tyrkias nye utenrikspolitikk; det vil si ambisjonene om større regional innflytelse gjennom doktrinen om "maximum cooperation with our neighbours". Israels politikk overfor palestinerne, og den vedvarende ustabiliteten for regionen som følger av manglende fremdrift i fredsprosessen, knuser AKP-ledernes drøm om en *pax turkica*. At USA står som den største garantisten for Israels politikk, til tross for at den bryter internasjonal lov og FN-resolusjoner, blir en bekreftelse på en skjevhet i det internasjonale systemet, en dobbeltstandard – Amerikansk hykleri om man vil.

Den situasjonen som synes å ha vært mest skjellsettende i negativ forstand i forholdet mellom Tyrkia og Israel, i hvert fall inntil Mavi Marmara-hendelsen som vi har diskutert tidligere, er havariet i forhandlingene mellom Israel og Syria om Golan-høydene på tampen av 2008, som fikk et brått avbrudd med det israelske angrepet på Gaza i desember 2008. Tyrkia, med Ahmet Davutoğlu i en lederrolle, hadde fungert som forhandler mellom partene. Davutoğlu i sier om denne hendelsen at:

Several times I went to Israel with a confidential mission, to Syria, in order to achieve a peace, and here I am really admiring the attitude of Israeli delegations in those days who worked with us during negotiations and Prime Minister Olmert with full vision to achieve that peace and Syrian colleagues who worked with us. They did an excellent, proficient, ethical work together with us. So in 2008, our relation was very good, so good that they trust Turkey as mediator. What happened -- and today we have problems because when we were almost completing indirect talks

between Israel and Syria and when we were preparing to start direct talks on Monday after two days, *Saturday there was an attack against Gaza. An attack which created -- almost 1,500 people were killed, 5,000 people were injured and this was a disaster. It was a disrespect to Turkey, as well.* When we were working for that and in principle - before these negotiations we agreed with Syria and Israel that during those negotiations, Lebanon and Gaza must be quiet.¹⁶⁸

Vi ser her Ahmet Davutoğlu store frustrasjon og emosjonalitet i relasjon til denne sakens urettferdighet, en forsmædelighet som oppfattes å ha vært rettet delvis mot Tyrkia ("disrespect to Turkey"), og i forlengelsen av dette kanskje også mot Ahmet Davutoğlu selv som sjefsforhandler. Israel handlet her i ytterkant av god diplomatisk kotyme og hinsides internasjonal lov under beskyttelse fra USA. En anonym diplomat-kilde uttrykker seg i mer direkte vendinger til avisen *Today's Zaman*; "Israel is used to getting away with inappropriate actions in its bilateral relations with all countries, not only with Turkey, since it is also used to behaving like "a spoiled child" of the United States."¹⁶⁹

Frustrasjonen over denne vestlige dobbeltstandarden, som også blir en systemisk obstruksjon av Tyrkias utenrikspolitiske ambisjoner, kommer nå sannsynligvis raskere til uttrykk i utenrikspolitisk retorikk siden Tyrkias politikkutforming internasjonalt er preget av større uavhengighet, og nasjonalt er mer preget av det sivile samfunnet.

---

¹⁶⁸ Council on Foreign Relations, "A Conversation with Ahmet Davutoğlu", 14.april 2010.

¹⁶⁹ "Future Bilateral ties up to Israel's recognition of new paradigm in relations", *Today's Zaman*, (26.juni 2011) <http://www.todayszaman.com/news-248535-future-of-bilateral-ties-up-to-israels--recognition-of-new-paradigm-in-relations.html>

8.0 Avslutning

Vi må nå vende tilbake til oppgavens to innledende spørsmål.

8.1 Er det en tilstedeværelse av religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkører i tyrkisk utenrikspolitisk retorikk?

Ved å analysere retorikken i taler, og innholdet i tekster, av den tyrkiske utenriksministeren avdekket jeg tilstedeværelsen av identitetsmarkører som indikerer et forsøk på en retorisk konstruksjon av felles identitet med OIC-landene (organization of Islamic Conference), gjennom det Lene Hansen referer til som ”a processs of linking and differentiation”. Identitetsmarkørene var til dels av religiøs karakter (linking) og tidvis kritiske mot Vesten (differentiation). Dette utfordrer på den ene siden Hakan Yavuz’ påstand om at ”...(AKP) does not develop or articulate any claims on the basis of Islam or other forms of identity.”¹⁷⁰, og viser at identitetspolitikk utgjør et element i AKPs utenrikspolitiske retorikk og politikk.

På den andre siden er Çağaptays utsagn ”I would say anti-Western rhetoric has been the periscope of the AKP’s foreign policy thinking... This is not a party guided by islam, it is a party guided by islamism.”¹⁷¹, og tanken om identitetsskifte som utsagnet representerer, åpenbart en problematisk beskrivelse av AKPs identitetsretorikk. For det første er denne retorikken verken like kraftig eller enerådende som dette utsagnet gir inntrykk av. Det finnes riktignok en kritikk av Vesten, men denne er rettet mot konkrete vestlige dobbeltstandarder, og er ikke anti-vestlig som sådan. Og selv om det nok ville være mulig, etter for eksempel Ismails brede definisjon¹⁷², å kategorisere Ahmet Davutoğlus identitetskonstruksjon som islamisme, virker dette lite treffende og hensiktsmessig. Både ”anti-vestlig” og ”islamisme” er begreper som kan legge sterke, følelsesladede føringer i diskursen. Hvis noen lykkes i å

---

¹⁷⁰ Yavuz (red.), *The Emergence of a New Turkey: Democracy and the AK Parti*. (Salt Lake City: The University of Utah Press, 2006.): 3.

¹⁷¹ Soner Çağaptay i kongresshøringen *Turkey’s new foreign policy direction: Implications for U.S.-Turkish Relations*. Hearing before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives, 28.juli, 2010. (Washington: U.S. Government Printing Office, 2010), 37. ULR: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-111hhrg57688/html/CHRG-111hhrg57688.htm>. Amerikansk-tyrkisk akademiker, har skrevet boka *Islam, secularism, and Nationalism in Turkey: Who is a Turk?*, forsker ved den konservative tenke-tanken Washington Institute of Near East Policy.

¹⁷² ”Islamism... is not just the expression of a political project; it also covers the invocation of frames with an Islamic referent in social and cultural spheres.”

plassere en ytring i en av disse båsene, vil det kunne avvæpne en person eller en bevegelse, og det er derfor viktig å være på vakt mot slike forenklinger.

For det andre er ikke AKPs identitet like entydig som tesen om påstanden om identitetsskifte gir inntrykk av. De religiøse og vestlig-kritiske identitetsmarkørene vi har sett hos Davutoğlu er elementer som iscenesettes i bestemte situasjoner, overfor bestemte mottakere. Mens andre situasjoner og mottakere påkaller andre identitetsmarkører (Tyrkia som europeisk nasjon, etnisk-tyrkisk, pluralistisk/kosmopolittisk/bro, sekulært demokratisk, utviklingsland/utviklet etc.)

8.2 Hvilken funksjon har i så fall disse identitetsmarkørene?

Påstanden om identitetsskifte legger vekt på det religiøse elementet i AKPs identitet som om dette representerte en titt ned i deres ”egentlige” sjel.

I min analyse har jeg argumentert for en fortolkning av islam som et middel, heller enn et mål i seg selv. Davutoğlus akademiske tekster viser en sammenheng mellom religiøs identitetsretorikk, kritikk av Vesten og et pågående post-kolonialt syndrom i tyrkisk utenrikspolitisk diskurs. Dette kommer til uttrykk som dobbeltstandard-motivet. Slik sett synes det mer naturlig å tenke seg identitetsretorikken som del av et anti-hegemonisk prosjekt med den primære funksjon å styrke Tyrkia som nasjon på den internasjonale scene - heller enn en agenda for pan-islamsk integrasjon.

Kanskje det er akkurat derfor påstanden om identitetsskifte har fått så sterke talsmenn i den konservative, amerikanske lobbyen. Denne påstanden er del av en kunnskapsproduksjon som ”støtter” et svinnende vestlig hegemoni i denne regionen, og dette hegemoniet utfordres i den delen av tyrkisk utenrikspolitisk diskurs som jeg har undersøkt i denne oppgaven.

8.3 Identitetsretorikk som politisk strategi

Davutoğlus identitetsretorikk er del av en bevisst ”soft power”- strategi for dannelsen av et mer integrert og stabilt Midtøsten – en del av veien mot ”zero problems with our neighbours” og ”maximum cooperation”. Det aktive reform-arbeidet, og EU-tilpasningen, som ble gjort i AKPs første periode (2002 – 2007) bekrefter at det ikke er noen avgjørende ideologisk komponent hos AKP som er determinert til å drive Tyrkia vekk fra Vesten. Dreiningen av fokus fra ”vest mot øst”, som best illustreres ved den relative forskyvningen av

oppmerksomhet fra EU-spørsmålet til Palestina-konflikten¹⁷³, kan også analyseres ut fra andre pragmatiske perspektiver. Som vi har sett har den manglende fremdriften i Tyrkias EU-prosess trolig ført til des-illusjon, og bekreftet mistanken blant tyrkiske politikere og i tyrkisk opinion, om en europeisk ”dobbelstandard” – også aktualisert gjennom EUs akseptasjon av Kypros’ medlemskap. Det er dette Barack Obama også nylig antydte i en uttalelse, med et implisitt stikk til EU: ”If they (Tyrkia) do not feel part of the European family, then obviously they’re going to look elsewhere for alliances and affiliations”¹⁷⁴.

Det faktum at identitet konstrueres og iscenesettes i den politiske diskursen, slik vi har sett ovenfor, trenger som vi har sett ikke bety at det er dette som er det primære, den fordekte kjernen, eller lignende. Identitet er en politisk ressurs, på linje med andre ressurser. I identitet ligger innbakt en mulighet til strategisk utnyttelse. Mustafa Kemal Atatürk brukte for eksempel også religiøs identitet offensivt i samlingen av den moderne tyrkiske republikk og i konsolideringen av sin makt, uten at dette innvarslet noen islamistisk æra i tyrkisk historie. Ahmet Davutoğlu er, som vi har sett, selv bevisst makten og mulighetene som ligger i iscenesettelsen av identitet, forestillinger og idéer i internasjonale relasjoner:

What is our objective? Zero problems with our neighbours. I know it is a slogan, but slogans are symbols, symbols create a new mind and the most important thing is the transformation of mentality, changing the concepts in the minds of the people. Concepts may create friends, or concepts may create enemies.¹⁷⁵

Samtidig er ikke strategier utelukkende målrettede og planlagt i minste detalj. De kan ha elementer av det ubevisste og automatiske. Bourdieu sier om strategier at,

The principle of...strategies is not cynical calculation, the conscious pursuit of maximum specific profit, but an unconscious relationship between a habitus and a field. The strategies I am talking about are actions objectively oriented towards goals that may not be the goal subjectively pursued.¹⁷⁶

Derfor kan en aktørs bakgrunn, ideer og tilbøyeligheter være av interesse; i det minste som et supplement til den rasjonelle, instrumentelle og målrettede strategiske fornuft. Davutoğlu

---

¹⁷³ Jeg har gitt eksempler på denne forskyvningen i Ahmet Davutoğlus retorikk. Pinar Tank, seniorforsker PRIO, har også kommentert denne forskyvningen.

¹⁷⁴ Paolo Valentino, ”Obama Says Turkey Should be full member of Europe” *Corriere Della Sera*, (8. Juli 2010) <http://www.corriere.it/International/english/articoli/2010/07/08/Barack-Obama-exclusive-interview-Corriere-della-Sera.shtml>

¹⁷⁵ ”The Rageh Omaar Report: Turkey’s New Visionary” *Al Jazeera*, (18. Juli 2010) <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html>

¹⁷⁶ Som sitert i Wodak et al, ”The Discursive Construction of National Identity”, 32.

oppvekst i en religiøs familie, hans status som representant for det ”nye anatoliske borgerskapet”, hans flytende arabisk og hans akademiske produksjon knyttet til forholdet mellom vestlig- og islamsk sivilisasjon kan være av betydning for hans ”valg” av retorisk ”strategi”, så å si hans underbevisste repertoar. Denne tilknytningen gir selvsagt også den nødvendige troverdigheten som kan omsettes i det relasjonelle. Når man ser hvor tilgjengelig identitetsretorikken er, og dens emosjonelle styrke hos Davutoğlu – virker Bourdieus poeng plausibelt, men neppe av dominerende betydning for retningen i tyrkisk utenrikspolitikk.

8.3 Identitetspolitikk etter hegemoni

Påstanden om identitetsskifte synes å være grunnlagt på en statisk oppfatning av forholdene i det internasjonale systemet. En implisitt konsekvens av tesens hovedpåstand om at islam/islamisme skal være den viktigste drivende kraft i utviklingen av Tyrkias utenrikspolitiske retning, er jo at andre faktorer ikke er endret i betydelig grad, siden de neppe ville hevde at andre faktorer rett og slett ikke spiller noen rolle. Dette er selvfølgelig ikke tilfelle. Det har vært store endringer og forskyvninger, særlig av økonomisk og politisk makt, i det internasjonale systemet både i forkant av og under AKP-regjeringens periode ved makten. I de senere årene har man blant annet sett en forskyvning, og muligens et gryende vakuum, av politisk og økonomisk makt i Midtøsten-regionen, som følge av den globale forskyvningen av økonomisk makt fra det tradisjonelle maktsentrum i Vesten (USA og EU) mot Østen (BRIC). Dette har gitt Tyrkia nye muligheter, det er ikke lenger like entydig gode grunner til å strebe etter EUs gunst. De kommentatorene som hevder det må ligge en islamsk, anti-vestlig ideologi som incentiv for Tyrkias engasjement overfor Midtøsten har kanskje gått glipp av nettopp dette siste poenget. Det tyrkiske incentivet kan være så enkelt som at det rett og slett lønner seg.

Dette kan minne en på hva Jim O’Neill, økonomen bak akronymet BRIC, sier om dagens økonomiske verdensorden;

Når folk snakker om den globale kredittkrisen, så snakker folk i BRIC-landene om den Nordatlantiske kredittkrisen. De har rett. Vestens ledere styrer ikke verden lenger. Den nye økonomiske verdensordenen har ikke sunket inn hos mange av Vestens meningsdannere og politikere. Deres tanker er så påvirket av Vestlig innflytelse at de ikke forstår verden.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ ”- Vesten mister selvtillit” *Aftenposten*, (28.mars 2011).

Påstanden om identitetsskifte overser dette aspektet, når den fokuserer på Tyrkias øst-vending som en anomali, noe som må forklares med særlig vektlegging av ekstra-materielle faktorer; religion og ideologi. Hvis Tyrkia skal nå sitt erklærte mål om å bli en av verdens 10 største økonomier innen 2023 (republikkens 100-års feiring), så må de spille på alle sine muligheter, de kan ikke lenger akseptere bare å være en bro; det vil si et redskap for andres strategiske interesser.

8.4 Identitetsdiskursens bakside

Å iscenesette identitetspolitikk, slik vi har sett Ahmet Davutoğlu gjøre, kan være risikofylt. Der man anvender "linking" oppstår alltid "differentiation"; dette er et nærmest innebygget aspekt ved identitetskonstruksjoner. Ahmet Davutoğlus tilsvaret til påstandene om akseglidning: "No axis shift, but compatibility", kan derfor fort vise seg utopisk. Hvis identitetsdiskursen virker fremmedgjørende i den ene eller andre retningen, noe påstanden om identitetsskifte i seg selv, men også den økende motstanden mot tyrkisk EU-medlemskap i den europeiske opinion, synes å innvarse, vil denne like mye kunne hemme, som fremme Davutoğlus visjoner om "regional- og multi-kulturell stabilitet". Identitetsdiskursen kan hindre en realisering av et Tyrkia som "soft power oriented, culturally inclusive, economically prosperous, militarily providing stability." Disse målene er bare mulige å implementere hvis Tyrkia lykkes med å bygge nye broer uten å brenne andre, det vil si hvis de lykkes i å skape "linking" uten "differentiation". Noe som kan være svært vanskelig når identitetretorikk iscenesettes. For å si med Maalouf; "Enten må vi klare å bygge opp en kultur i dette århundre som enhver kan identifisere seg med, holdt sammen av universelle verdier, ledet av en mektig tro på menneskets muligheter og beriket av vårt kulturelle mangfold, eller så vil vi ende i et felles barbari."

Det virker derfor som et dristig prosjekt å knytte sin utenrikspolitiske doktrine til et spørsmål om identitet, på lang sikt kan dette virke begrensende på muligheten for å manøvrere i internasjonale spørsmål; etter som det er vanskelig å komme forbi at identitetsspørsmål virker ekskluderende på en eller annen aktør, da identitet som nevnt er bygget på "Andregjøring".

Her føres en kamp om diskursiv makt. Med utgangspunkt i dette kan man spørre om selv bruken av sivilisasjonsbegrepet i så velmenende sammenhenger som i FN-organet Alliance of Civilizations, som ble etablert etter tyrkisk-spansk initiativ i 2004, og som har vært en av

Ahmet Davutoğlus hjertebarn, rett og slett kan virke bekreftende på de forskjellene det er ment å utligne. Det er dannet på bakgrunn av samme ontologiske forståelse som Samuel Hintingtons ”Clash of Civilizations”-tese.

Det finnes mange mulige fortolkninger av verden. Verden skapes hele tiden gjennom disse fortolkningene. Enkelte av disse fortolkningene er bedre egnet til å fremme samarbeid enn andre. Å beskrive et annet samfunn som historisk-kulturelt determinert til verdimessig forfall og krise; er ikke en av disse. Cemil Aydin ordlegger seg slik: “the predominance of the discourse of civilization, which relies on a century long tradition of defining an islamic alternative to Western civilization...could still be the biggest challenge to overcome in the attempts to foster a dialogue between Islamists and non-muslim intellectuals in the global sphere”¹⁷⁸

---

¹⁷⁸ Aydin, s. 448

Post scriptum:

Under Ahmet Davutoğlus kampanje før parlamentsvalget 12. Juni 2011, fikk han uventet støtte. Ved to valgmøter i hans valgkrets Konya, sluttet borgermestre fra det største opposisjonspartiet CHP (Det Republikanske Folkepartiet) seg til ham, og uttalte støtte til hans kandidatur. En av CHPs egne kandidater fra Konya-distriktet gikk til og med ut og erklærte: "Developments in foreign policy are very critical...I am asking all of you to keep the light lit by Davutoğlu alive." Davutoğlu la armen forsonende rundt Durmuş Ali Karamut og responderte fra toppen av kampanjebussen: "No difference in opinions will keep us apart because we all have the same ideal: a bigger, stronger Turkey."

Støtten fra den tradisjonelt svært regjeringskritiske opposisjonen er en indikasjon på at folk tror ham, og oppfatter AKPs utenrikspolitikk først og fremst som en politikk med nasjonale interesser i sentrum – en politikk for et mer innflytelsesrikt, sterkere Tyrkia.

Litteraturliste

Adalet ve Kalkınma Partisi, "Elections". <http://www.akparti.org.tr/english> (Oppsøkt 09.08.10)

Adalet ve Kalkınma Partisi, "Party programme".
http://www.akparti.org.tr/parti-programi_79.html (Oppsøkt 09.08.10)

Aftenposten, "- Vesten mister selvtilitt", (28.mars 2011).
<http://www.aftenposten.no/okonomi/utland/article4074443.ece>
(Oppsøkt 12.04.11)

Alessandri, Emilio. "The New Turkish Foreign Policy and the Future of Turkey-EU Relations". *Instituto Affari Internazionali*, Documenti IAI 10-3 (Februar 2010)
<http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iai1003.pdf> (Oppsøkt 24.06.11)

Al Jazeera, "The Rageh Omaar Report: Turkey's New Visionary" *Al Jazeera*, (18. Juli 2010).
<http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html>
(Oppsøkt 08.03.11)

Alpay, Şahin. "Liberal Principles Inspire Turkish Foreign Policy", *TodayZaman*, (21. Juni. 2010). <http://www.todayszaman.com/columnist-213702-liberal-principles-inspire-turkish-foreign-policy.html> (Oppsøkt 10.09.10)

Akçam, Taner, *From Empire to Republic – Turkish Nationalism & the Armenian Genocide*. London: Zedbooks, 2004.

Akyol, Mustafa. "Is Turkey Abandoning the West?", *Hürriyet* (5. Juli 2009).
<http://www.hurriyetaidailynews.com/h.php?news=is-turkey-abandoning-the-west-2008-08-14> (Oppsøkt 10.09.10)

Bozdağlıoğlu, Yücel. *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach*. New York: Routledge, 2003.

Çağaptay, Soner. "Beware the 'Turkish Model'", *Wall Street Journal*, (28.03.11).
<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704050204576218590618200896.html> (Oppsøkt 29.03.11)

Çağaptay, Soner. "Is Turkey Still a Western Ally?", *Wall Street Journal* (23.01.09).
<http://online.wsj.com/article/SB123266156689407459.html> (Oppsøkt 10.09.10)

Çağaptay, Soner. "Whose afraid of Turkey?", *Newsweek*, 03.06.10
<http://www.thedailybeast.com/newsweek/2010/06/04/who-s-afraid-of-turkey.html>
(Oppsøkt 10.09.10)

Çağaptay, Soner. "AKP'nin dış politikası Neo-Osmanlıcı değil", *Referans*, (6. Mai 2009).
<http://www.cagaptay.com/6106/akpnin-dis-politikasi-neo-osmanlici-degil>
(Oppsøkt 11.09.10)

- Constitution of Turkey*, ”Article 68 og 69”,
http://www.anayasa.gov.tr/images/loaded/pdf_dosyalari/THE_CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_TURKEY.pdf (Oppsøkt 05.05.11)
- Davutoğlu, Ahmet. ”Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”. *Insight Turkey* Vol.1, nr.1, (2008): 77-96.
http://www.insightturkey.com/Insight_Turkey_10_1_A_Davutoglu.pdf
- Davutoğlu, Ahmet ”Turkey’s ’Zero-Problems’ Foreign Policy” *Foreign Policy* (20. Mai 2010):1-3.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/05/20/turkeys_zero_problems_foreign_policy (Oppsøkt 04.05.11)
- Davutoğlu, Ahmet. *Alternative Paradigms: The Impact of Islamic and Western Weltanschauungs on Political Theory*. Lanham: University Press of America, 1994.
- Davutoğlu, Ahmet. ”The Annual Coordination Meeting of Ministers of Foreign Affairs of the OIC Member States, FN-hovedkvarteret, New York, 24.september, 2010”, *Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs*. http://www.mfa.gov.tr/address-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-minister-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-turkey-at-the-annual-coordination-meeting-of-min.en.mfa (Oppsøkt 04.09.10)
- Davutoğlu, Ahmet. ”The United Nations Security Council, New York, 31. Mai 2010”, *Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs*. <http://www.mfa.gov.tr/anasayfa-3105-un.en.mfa> (Oppsøkt 04.09.10)
- Davutoğlu, Ahmet. ”The 36th Session of the OIC Council of Foreign Ministers, Damascus, 23.-25. Mai 2009”, *Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs*. http://www.mfa.gov.tr/statement-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-at-the-36th-session-of-the-oic-council-of-foreign-ministers.en.mfa (Oppsøkt 05.09.10)
- Davutoğlu, Ahmet. ”Nueva Economia Forum, Madrid, 16. november 2009”, *Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs*. http://www.mfa.gov.tr/speech-delivered-by-the-minister-of-foreign-affairs-h_e_-ahmet-davutoglu-at-the_nueva-economia-forum_-16-november-2009_-madrid.en.mfa (Oppsøkt 05.09.10)
- Davutoğlu, Ahmet. ”Opening Session of the Alliance of Civilizations’ First South East Europe Ministerial Conference, Sarajevo, 14. Desember 2009”, *Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs*. http://www.mfa.gov.tr/address-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-minister-of-foreign-affairs-of-republic-of-turkey-at-the-opening-session-of-the-alliance-of-civilizations_-first-south-east-europe-ministerial-conference_-14-december-2009_-sarajevo.en.mfa (Oppsøkt 06.09.10)
- Davutoğlu, Ahmet. ”A Conversation with Ahmet Davutoğlu” *Council on Foreign Relations*, (14. April, 2010). <http://www.cfr.org/turkey/conversation-ahmet-davutoglu/p21916> (Oppsøkt 29.04.19)
- Ersoy, E. «Old Principles, New Practices: Explaining the AKP Foreign Policy» *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 8. No: 4, (vinter 2009/10):115–128.

- European Court of Human Rights*, "Case of Leyla Şahin", (Strasbourg, 10. november 2005). <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=sahin%20%7C%20turkey&sessionid=81634962&skin=hudoc-en> (Oppsøkt 17.09.11)
- Falck, Richard. "Davutoğlu – Turkey's finest foreign minister in the republican era", *Today's Zaman*, (2. September 2009). <http://www.todayszaman.com/news-185835-davutoglu-turkeys-finest-foreign-minister-of-republican-era-by-richard-falck.html> (Oppsøkt 29.05.10)
- Ferguson, Niall. *Civilization: the West and the Rest*, London: Penguin Books, 2011.
- Fuller, E. F. *The New Turkish Republic – Turkey as a Pivotal State in the Muslim World* United States Institute of Peace Press, Washington. 2008.
- Hale, William. *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, Oxford: Routledge, 2003.
- Hale, William og Özbudun, Ergun. *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey – The Case of the AKP*, Routledge, London. 2010.
- Hall, Martin og Jackson, Patrick Thadeus. *Civilizational Identity – The Production and Reproduction of «Civilizations» in International Relations*, New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Hansen, Lene. *Security as Practice – Discourse Analysis and the Bosnian War*, New York: Routledge, 2006.
- Hürriyet*, "Turkey disappointed by Merkel's Cyprus Remarks, calls for fairness", (12. Januar 2011) <http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=turkey-disappointed-by-merkel8217s-cyprus-remarks-calls-for-fair-approach-2011-01-12> (Oppsøkt 26.03.11)
- House of Representatives Committee of Foreign Affairs*. "Turkey's New Foreign Policy Direction: Implications for U.S.-Turkish Relations", (28. juli 2010). <http://foreignaffairs.house.gov/111/57688.pdf> (Oppsøkt 28.08.11)
- Huntington, Samuel P. "The Clash of Civilizations" *Foreign Affairs* Vol.72 Nr.3 (1993): 22-49.
- Inbar, Efraim. "Regional implications of the Israeli-Turkish strategic partnership", *Middle East Review of International Affairs*, Vol5, Nr. 2 (juni 2001). <http://meria.idc.ac.il/journal/2001/issue2/jv5n2a5.html> (Oppsøkt 06.10.11)
- Ioannis N. Grigoriadis "The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy", *Hellenic Foundation for European and Foreign Policy*, nr.8 (2010): 1-12. http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/05/KEIMENO-EPTAΣΙΑΣ-8_2010_IoGrigoriadis1.pdf (Oppsøkt 12.04.11)
- Ismail, Salwa. *Rethinking Islamist Politics. Culture, the State and Islamism*. New York: I.B. Tauris, 2003.

Katzenstein, P.J. (Ed.) *Civilizations in World Politics – Plural and Pluralist Perspectives*
Routledge, New York, 2010.

Kristelig Folkeparti, ”Politisk program”,
<http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/politikk/politisk-program> (Oppsøkt 12.03.11)

Lehtinen, Alina og Vela, Justin. ”Politicians: EU dragging its feet on Turkey’s Membership”,
SETimes.com, (22.02.2011)
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2011/02/22/feature-03 (Oppsøkt 24.02.11)

Levy, Janet. ”Turkey and the Restoration of the Caliphate”, *American Thinker*, (10. mars 2011). http://www.americanthinker.com/2011/03/turkey_and_the_restoration_of.html
(Oppsøkt 02.10.11)

Lewis, Bernard. ”The roots of Muslim rage” *Policy*, Vol. 17, Nr. 4 (sommer 2001-2002): 17-26.

Mearsheimer, John og Walt, Stephan. «The Israel Lobby», *London Review of Books*, Vol. 28 No. 6. (23. Mars 2006). <http://www.lrb.co.uk/v28/n06/john-mearsheimer/the-israel-lobby> (Oppsøkt 14.09.11)

NTVMSNBC: ”Gül: Eksen kaymasi yok, biz köprüyüz”, (11. februar, 2010).
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25105449/> (Oppsøkt 13.07.10)

Oran, Baskın. *Turkish Foreign Policy: 1919-2006..* Med bidrag av Atay Akdevlioğlu. Salt Lake City: The University of Utah Press, 2010.

Oğuzlu, Tarik. ”Middle Easternization of Turkey’s Foreign Policy: Does Turkey Dissociate from the West?” *Turkish Studies*, vol.9. Utg.1. (08.02.08): 3-20.

Öniş, Zia. ”Turkey in the Post-Cold War Era: In Search of Identity”. *Middle East Journal* Vol. 49, nr.1 (Vinter 1995): 48-68.

Pipes, Daniel. ”A New Axis: The Turkish-Israeli Entente”, *National Interest*, (Vinter 1997/1998). <http://www.danielpipes.org/293/a-new-axis-the-emerging-turkish-israeli-entente> (Oppsøkt 15.09.10)

Radio Free Europe/Radio Liberty, ”Gates Says EU Pushing Turkey 'Eastward'”, (9. Juni 2010).
http://www.rferl.org/content/Gates_Says_EU_Pushing_Turkey_Eastward/2066564.html (Oppsøkt 11.10.10)

Robins, Philip. ”Turkish Foreign Policy Under Erbakan”. *Survival*, 39, nr. 2, (1997): 82-100.

Rubin, Michael- ”Turkey on the Brink”, *National Security Policy Proceedings*, Høst 2010.
<http://www.michaelrubin.org/8470/turkey-on-the-brink> (Oppsøkt 12.09.10)

- Said, Edward. "Islam through Western Eyes", *The Nation* (1. Januar 1998).
<http://www.thenation.com/article/islam-through-western-eyes> (Oppsøkt 12.09.11)
- Said, Edward. *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av Orienten*, Oslo: Cappelen, 2004.
- Seale, Patrick. "The Rise and Rise of Turkey", *The New York Times*, (4. November 2009).
<http://www.nytimes.com/2009/11/05/opinion/05iht-edseale.html> (Oppsøkt 12.09.10)
- Sözen, Ahmet. "Changing Fundamental Principles in Turkish Foreign Policy", *Turkish Studies*, Vol.11, Nr. 1 2010, 1-27.
- Svennevig, Jan. *Språklig samhandling – Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2001.
- Şentop, Mustafa. "The Headscarf Ban: A Quest for Solutions", *Policy Brief*, Nr.8, (Mars 2008). www.setav.org/ (Oppsøkt 23.09.11)
- Tait, Robert. "For Egypt Do All Roads Lead To Turkey?", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, (15. Februar 2011).
http://www.rferl.org/content/analysis_turkey_as_model_for_egypt/2310086.html
 (Oppsøkt 23.03.11)
- Taşpınar, Ömer. "A New Era in Turkish Foreign Policy" *Today's Zaman*, (14. Juni 2010).
<http://www.todayszaman.com/columnists-213020-a-new-era-in-turkish-foreign-policy.html> (Oppsøkt 12.06.11)
- Today's Zaman*, "Turkey, Arab neighbors gear up for Mideast free trade zone", (27. september 2010). <http://www.todayszaman.com/news-222767-turkey-arab-neighbors-gear-up-for-mideast-free-trade-zone.html> (Oppsøkt 27.09.10)
- Today's Zaman*, "Turkey vows to become voice for 'kadim civilization'", (4. Januar 2011).
http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=231467&link=231467 (Oppsøkt 05.01.11)
- Today's Zaman*, "Future Bilateral ties up to Israel's recognition of new paradigm in relations", (26.juni 2011). <http://www.todayszaman.com/news-248535-future-of-bilateral-ties-up-to-israels--recognition-of-new-paradigm-in-relations.html>
 (Oppsøkt 09.10.11)
- Valentino, Paolo. "Obama Says Turkey Should be full member of Europe" *Corriere Della Sera*, (8. Juli 2010)
<http://www.corriere.it/International/english/articoli/2010/07/08/Barack-Obama-exclusive-interview-Corriere-della-Sera.shtml> (Oppsøkt 21.08.11)
- Viotti, Paul R. & Kauppi, Mark V. *International Relations Theory*, 4.utg. Washington: Pearson Education, 2010.
- Wodak R., Cillia R.de, Reisigl M. og Karin Liebhart, *The Discursive Construction of National Identity*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999.

Yavuz, Hakan M. *Secularism and Muslim Democracy in Turkey*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Yavuz, Hakan M. *The Emergence of a New Turkey – Democracy and the AK Parti*, Salt Lake City: University of Utah Press, 2006.

Zürcher, Erik J. *Turkey: A Modern History*, London: I.B. Tauris, 1993.

